

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Filozofická fakulta

Ústav Dálného východu

Diplomová práce

Bc. Adéla Řezníčková

Slovesné výrazy v japonštině odpovídající infinitivu v češtině

Verbal Expressions in Japanese Corresponding to the Infinitive
Mode in Czech

Praha 2012

vedoucí práce: Prof. Zdenka Švarcová, Dr.

Poděkování

Ráda bych poděkovala všem těm, bez jejichž přispění a pomoci by tato diplomová práce nevznikla. Především děkuji prof. Zdence Švarcové, Dr. za ochotu a všechnen čas, který mi věnovala. Mgr. Martinovi Tiralovi, Ph.D. děkuji za cenné připomínky a podněty pro mou práci. A v neposlední řadě bych chtěla poděkovat své rodině za velkou podporu a porozumění po celou dobu studia.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

.....

Abstrakt

Tato diplomová práce se zabývá slovesnými výrazy v japonštině, které odpovídají infinitivním konstrukcím v češtině. Japonština nemá infinitivu odpovídající mluvnický tvar. Cílem práce proto je na základě kontrastivní analýzy nalézt významové ekvivalenty a vyhodnotit jejich typičnost z hlediska frekvence výskytu. Teoretické pozadí práce poskytuje systematický popis kategorie infinitivu a popis morfologie japonských slovesných výrazů, které byly vypracovány na základě nashromážděných materiálů z různých mluvnic, českých i japonských. Předmětem analýzy je soubor relevantních příkladů, které jsou popsány z hlediska jejich gramatické funkce a významu. Zatímco v bakalářské práci jsme při stejném zadání vycházeli z českých textů přeložených do japonštiny, v diplomové práci pracujeme s japonskými texty přeloženými do češtiny. Konfrontační analýza byla provedena v opačném směru se záměrem zjistit, nakolik jsou výrazy, jimiž japonští překladatelé nahrazují český infinitiv, překládány do češtiny s použitím infinitivu.

Klíčová slova

kontrastivní analýza, infinitiv, japonské slovesné výrazy, překladové ekvivalenty infinitivu

Abstract

This dissertation deals with the verbal expressions in Japanese, which respond to infinitive constructions in Czech. Japanese does not have grammatical form corresponding with infinitive. The aim of the dissertation is therefore to find semantic equivalents on the basis of contrastive analysis and to evaluate their typicality from the point of view of frequency of repetition. The theoretical background of dissertation provides systematic description of the infinitive category and description of morphology of the Japanese verbal expressions, which were drawn up on the basis of the accumulated materials from different grammars, Czech and Japanese. The study deals with the analysis of examples as such, corresponding expressions are described in terms of their grammatical function and meaning. In the bachelor work, we came from the Czech texts translated into Japanese, in the dissertation we worked with the Japanese texts translated into the Czech language. The confrontational analysis was carried out in the opposite direction with the intention to find out to which extent the expressions are translated into Czech using the infinitive which the Japanese translators replace with the Czech infinitive.

Keywords

contrastive analysis, infinitive, Japanese verbal expressions, translation equivalents of infinitive

Obsah

Abstrakt	4
Klíčová slova	4
Abstract	5
Keywords	5
Obsah	6
Seznam použitých zkratk	10
1 Úvod	11
1.1 Téma a cíle diplomové práce	11
1.2 Struktura diplomové práce	11
1.3 Materiálová východiska	12
2 Uvedení do problematiky	14
2.1 Jazyk v kontrastu	14
2.1.1 Kontrastivní analýza	14
2.1.2 Předpoklad souměřitelnosti	14
2.1.3 Překlad a problematika ekvivalence	15
2.1.4 Typologická klasifikace jazyků	16
3 Infinitiv	18
3.1 Charakteristika infinitivu	18
3.2 Způsoby užití infinitivu v češtině	20
3.2.1 Slovesná funkce typu VF	20
3.2.2 Funkce typu subjekt / objekt	21
3.2.3 Funkce typu atribut / verbální atribut	21
3.2.4 Funkce typu adverbíale	21
4. Sloveso v japonštině	23
4.1 Morfologie japonského slovesa	23

4.1.1 Flexe souhláskových sloves	23
4.1.2 Flexe samohláskových sloves.....	25
4.1.3 Flexe nepravidelných sloves.....	25
4.1.4 Slovesné sufixy	26
4.2 Morfologie slovesných adjektiv	27
5 Klasifikace slovesných ekvivalentů	29
5.1 Ekvivalenty subjektového infinitivu	30
5.2 Ekvivalenty objektového infinitivu	31
5.2.1 Ekvivalenty objektového infinitivu s dominujícím slovesem modálním.....	32
5.2.1.1 Ekvivalenty modálního predikátu <muset + INF>	33
5.2.1.2 Ekvivalenty modálního predikátu <nemuset + INF>.....	39
5.2.1.3 Ekvivalenty modálního predikátu <chtít + INF>.....	40
5.2.1.4 Ekvivalenty modálního predikátu <nechtít + INF>	42
5.2.1.5 Ekvivalenty modálního predikátu <smět + INF>	44
5.2.1.6 Ekvivalenty modálního predikátu <nesmět + INF>.....	44
5.2.1.7 Ekvivalenty modálního predikátu <mocet + INF>	46
5.2.1.8 Ekvivalenty modálního predikátu <nemocet + INF>	48
5.2.1.9 Ekvivalenty modálního predikátu <mít (povinnost) + INF>.....	49
5.2.1.10 Ekvivalenty modálního predikátu <nemít (povinnost) + INF>	51
5.2.1.11 Přehled ekvivalentů objektového infinitivu s dominujícím slovesem modálním	52
5.2.2 Ekvivalenty objektového infinitivu s dominujícím plnovýznamovým slovesem s modálním významem	54
5.2.2.1 Ekvivalenty predikátu <ráčit / neráčit + INF>	55
5.2.2.2 Ekvivalenty predikátu <umět + INF>	56
5.2.2.3 Ekvivalenty predikátu <neumět + INF>.....	56
5.2.2.4 Ekvivalenty predikátu <dokázat + INF>	57
5.2.2.5 Ekvivalenty predikátu <nedokázat + INF>	57

5.2.2.6 Ekvivalenty predikátu <hodlat + INF>	58
5.2.2.7 Ekvivalenty predikátu <nehodlat + INF>.....	58
5.2.3 Ekvivalenty objektového infinitivu s dominujícím slovesem fázovým.....	59
5.2.3.1 Ekvivalenty fázového predikátu <začít + INF>.....	59
5.2.3.2 Ekvivalenty fázového predikátu <přestat + INF>.....	62
5.3 Ekvivalenty infinitivu jako součásti verbonominálního predikátu.....	63
5.3.1 Ekvivalenty konstrukce <být + INF sloves smyslového vnímání>	64
5.3.2 Ekvivalenty infinitivu jako součásti opisného futura.....	64
5.4 Ekvivalenty infinitivu ve funkci atributu	68
5.5 Ekvivalenty infinitivu ve funkci verbálního atributu (doplňku)	70
5.5.1 Ekvivalenty infinitivní konstrukce <nechat + INF>	70
5.5.2 Ekvivalenty infinitivní konstrukce <zůstat + INF>	71
5.6 Ekvivalenty infinitivu ve funkci příslovečného určení účelu	72
5.7 Souhrnný přehled ekvivalentů infinitivních konstrukcí.....	74
6 Porovnání výsledků diplomové a bakalářské práce	77
6.1 Ekvivalenty subjektového infinitivu.....	78
6.2 Ekvivalenty objektového infinitivu	79
6.2.1 Ekvivalenty objektového infinitivu s dominujícím slovesem modálním.....	79
6.2.2 Ekvivalenty objektového infinitivu s dominujícím plnovýznamovým slovesem s modálním významem	80
6.2.3 Ekvivalenty objektového infinitivu s dominujícím slovesem fázovým.....	80
6.3 Ekvivalenty infinitivu jako součásti verbonominálního predikátu.....	83
6.4 Ekvivalenty infinitivu ve funkci atributu	84
6.5 Ekvivalenty infinitivu ve funkci verbálního atributu.....	85
6.6 Ekvivalenty infinitivu ve funkci příslovečného určení účelu	85
7 Závěr	86
Seznam použité literatury:	87
Seznam tabulek.....	90

Seznam grafů	91
Příloha	92

Seznam použitých zkratek¹

ADJ	adjective	(přídavné jméno)
ADV	adverbial form	(příslovce)
ASP	aspect	(slovesný vid)
bud.	budoucí čas	
CAU	causative suffix	(kauzativní sufix)
COND	conditional form	(podmínkový tvar)
DAT	dative	(dativ, 3. pád)
DES	desiderative form	(přací tvar)
HON	(respect) honorific	(zdvořilý)
HUN	(humble) honorific	(skromný)
INF	infinitiv	
MOD	modal expression	(modální výraz)
NEG	negative	(zápor)
NML	nominalizer	(nominalizátor)
NOM	nominative	(nominativ, 1. pád)
PAST	past	(minulý čas)
AFX	prefix	(předpona)
POL	polite suffix	(zdvořilá přípona)
POT	potential	(potenciál)
Q	question marker	(označení otázky)
QT	quotative	(uvození citace)

¹ Pozn.: U anglických zkratek použitých při morfoložickém rozboru sloves uvádíme i české ekvivalenty.

TE	-te form / conjunctive	(-te tvar / konjunktiv)
TOP	top marking particle	(partikule označující téma)
VOL	volitional suffix	(sufix pro vyjádření vůle)
VF	určité sloveso / verbum finitum	

1 Úvod

1.1 Téma a cíle diplomové práce

Tato práce se věnuje zkoumání slovesných výrazů v japonském jazyce odpovídajících neurčitému způsobu slovesa (infinitivu) v českém jazyce.

Japonština mluvnický tvar infinitivu nemá, cílem proto bude nalezení významových ekvivalentů a vyhodnocení jejich typičnosti z hlediska frekvence výskytu v korpusu. Zatímco v bakalářské práci jsme vycházeli z českých textů přeložených do japonštiny, v diplomové práci pracujeme s japonskými texty přeloženými do češtiny a konfrontační analýza je provedena v opačném směru se záměrem zjistit, které japonské slovesné výrazy jsou do češtiny překládány s pomocí infinitivu. Korespondující výrazy jsou popsány z hlediska jejich gramatické funkce a významu. Dále bylo naším úkolem porovnat, nakolik jsou výrazy, jimiž japonští překladatelé nahrazují český infinitiv (zjištěné v bakalářské práci), překládány do češtiny s použitím infinitivu.

Celkovým cílem je přispět k hlubšímu porozumění kontrastů v češtině a japonštině. Práce si nečiní nároky na obecnou platnost, jelikož zkoumání podrobuje omezený rozsah textu zastupujícího pouze umělecký styl. Případné závěry by však mohly posloužit jako vodítko při překladech infinitivních vazeb v podobných textech.

1.2 Struktura diplomové práce

Práce je rozdělena do pěti hlavních kapitol. První tři jsou věnovány teoretickým poznatkům, následující dvě jsou zaměřené prakticky a opírají se o analýzu vytvořeného korpusu.

První kapitola je stručným úvodem do problematiky, tj. klade si za cíl přiblížit teorii a metodologii týkající se kontrastivní analýzy, překládání a ekvivalentnosti. Druhá kapitola je věnována teorii českého infinitivu, konkrétně charakteristice infinitivu jakožto slovnědruhové formy slovesné z hlediska syntaktických funkcí, které plní. V třetí kapitole, vzhledem k následné klasifikaci ekvivalentů, představujeme také morfologii japonských sloves. Náplní praktické části práce je samotná klasifikace ekvivalentů na základě kontrastivní analýzy paralelních korpusových dat. V závěru jsou zjištěné poznatky porovnány s výsledky zkoumání uskutečněného v rámci bakalářské práce.

1.3 Materiálová východiska

Práce je podložena srovnávacím materiálem **3432 vyexcerpovaných vět** (dále jako korpus MURAKAMI) z:

- originálního japonského textu:

MURAKAMI, Haruki. *Umibe no Kafka: Džó*. Tókjó: Šinčoša, 2005, 486 s.

MURAKAMI, Haruki. *Umibe no Kafka: Ge*. Tókjó: Šinčoša, 2005, 528 s.

- českého překladu:

MURAKAMI, Haruki. *Kafka na pobřeží*. Vyd. 1. Překlad Tomáš Jurkovič. V Praze: Odeon, 2006, 556 s.

Pro účel vytvoření korpusu jsme zvolili dílo současného autora Haruki Murakamiho, který je do českého jazyka hojně překládán. Překlad knihy *Kafka na pobřeží* Tomáše Jurkoviče získal v roce 2006 Cenu Josefa Jungmanna udělovanou Obcí překladatelů. Hlavním cílem pak bylo získat dostatečné množství vzorků pro vytvoření reprezentativního korpusu umožňujícího kvalitativní analýzu, což se nám vzhledem k rozsahu textu podařilo.

Ke srovnání bylo využito také **986 vět** (dále jako korpus ČAPEK) nashromážděných pro účely bakalářské práce, vyexcerpovaných z:

- originálního českého textu:

ČAPEK, Karel. *Bílá nemoc: [drama o třech aktech ve 14 obrazech]*. Vyd. 21., V nakl. Artur 1. Praha: Artur, 2004, 93 s.

- japonského překladu:

KURISU KEI. *Áru jú áru robotto*. Kanazawa: Džúgacuša, 1992. (excerpce byla provedena pouze ve hře *Bílá nemoc*)

- originálního českého textu:

ČAPEK, Karel. *Jak se co dělá: O lidech*. 1. [společné] vyd. v Čs. spis., 8. vyd. kn. *Jak se co dělá*, 6. vyd. kn. *O lidech*. Praha: Československý spisovatel, 1960, 318, [2] s.

- japonského překladu:

IIDŽIMA ITARU. *Čapekku šóhinšú*. Tókjó : Heibonša, 2005.

pozn.: Při citování japonských slov i v ukázkách excerpce užíváme českého systému transkripce do latinky.

2 Uvedení do problematiky

2.1 Jazyk v kontrastu

2.1.1 Kontrastivní analýza

Kontrastivní lingvistika bývá považována za odvětví srovnávací (komparativní) lingvistiky, jejím hlavním cílem je srovnávání dvou a více jazyků za účelem nalezení vzájemných podobností a rozdílů. Předmětem kontrastivního lingvistického zkoumání jsou jazyky, mezi kterými existuje určitá socio-kulturní vazba, např. dostatečné množství překladové literatury. Přestože kontrastivní jazykověda nebývá klasifikována jako aplikovaná disciplína, má značný potenciál pro praktické využití, zejména v překladatelství a výuce cizích jazyků. Záměr být metodologickou oporou naznačuje i fakt, že se častěji zaměřuje na zkoumání rozdílů spíše než podobností. O. Pešek v tezi *Tertium comparationis a metodologie kontrastivní analýzy* navrhuje definovat kontrastivní lingvistiku jako metodologický postup, vymezit ji jako určitý typ pracovního procesu a brát v úvahu její spojitost s jazykovědnou teorií. Zdůvodňuje to tím, že „kontrastivní lingvistika není samostatným teoretickým paradigmatem, jakým je např. lingvistika strukturalistická, generativní či kognitivní. V tomto smyslu ji proto nelze posuzovat na základě stejných kritérií a nároků, podle kterých bývají hodnocena výše zmíněná paradigmata.“²

Páteř kontrastivní analýzy tvoří jednotlivé jazykové roviny, v jejichž rámci jsou jazyky porovnávány. C. James rozlišuje *mikrolingvistickou kontrastivní analýzu*³, která se pohybuje v rovině fonologické, lexikální a gramatické. V případě *makrolingvistické kontrastivní analýzy*⁴ se jedná o textovou lingvistiku a analýzu diskurzu. My se vzhledem k vytyčeným cílům budeme pohybovat v rovině gramatické, tedy mikrolingvistické.

2.1.2 Předpoklad souměřitelnosti.

Metoda kontrastivní analýzy čelí několika problémům: jedná se především o námitku ze strany strukturalistů, zda je vůbec možné dva naprosto odlišné jazyky porovnávat, a pokud ano, jaké kritérium je vhodné zvolit. Potíž nalézt adekvátní srovnávací měřítka (např. mluvnickou teorii) vyvstává hlavně v případě srovnávání typologicky nepříbuzných jazyků.

² PEŠEK, O. *Tertium comparationis a metodologie kontrastivní analýzy*. Dostupný na WWW: http://www.ff.cuni.cz/FF-72-version1-teze_pesek.pdf

³ JAMES, Carl. *Contrastive analysis*. Harlow, Essex: Longman, 1980, p. 38

⁴ JAMES, Carl. *Contrastive analysis*. Harlow, Essex: Longman, 1980, p. 42

Pokud určitou gramatickou kategorií nazveme „čas“, nemůžeme automaticky počítat s tím, že ve dvou odlišných jazycích bude odkazovat k tomu samému. Pro názornost uvádíme příklad C. Jamese ze studie *Contrastive Analysis*: „francouzština i němčina rozlišují gramatické rody, to však není předpoklad pro to domnívat se, že maskulinum ve francouzštině je to samé jako maskulinum v němčině. Zatímco francouzština má pouze dva mluvnické rody – mužský a ženský, tzn. maskulinum je v protikladu k femininu, němčina rozlišuje tři rody, a maskulinum tak stojí v protikladu k neutru a femininu. Je proto jasné, že má maskulinum v každém jazyce zcela jinou výpovědní hodnotu.“⁵

Významným pomocníkem kontrastivního zkoumání se v posledních letech staly tzv. *paralelní jazykové korpusy*, rozsáhlé soubory identických textů v obou porovnávaných jazycích (překlady), sloužící jako reprezentativní vzorky. Paralelní korpusy jsou nástroji k dokonalejšímu pochopení jazykových specifik i typologických a kulturních rozdílů. Umožňují pozorování jazykových rysů, které jsou podchyceny jak kvalitativně tak kvantitativně. Výhodou takového přístupu je rychlé vyhledávání a kontrola v širším kontextu. A je zřejmé, že čím rozsáhlejší korpus, tím jsou informace objektivnější a spolehlivější. Čeština a japonština zatím paralelní korpus k dispozici nemá, proto jsme se pro účely diplomové práce museli spokojit s „kolekcí“ paralelních literárních textů, přičemž segmentování a párování bylo prováděno manuálně.

2.1.3 Překlad a problematika ekvivalence

Pokud k analýze ekvivalentů gramatického jevu v jiném jazyce, v našem případě českého infinitivu v japonštině, využijeme překladů, balancujeme na pomezí lingvistiky a translatologie. A pomyslnou spojnicí mezi jazyky je činnost překladatele.

Překládání není pouhé přenesení slov z jednoho jazykového systému do druhého. Je to mnohohrstevný proces, který zahrnuje přenos významu, tj. vystižení funkce struktur originálu a následného nalezení odpovídajících struktur, které by byly plnohodnotně nahrazujícím prvkem.⁶ Úkolem překladatele je převést text tak, aby zůstal zachován smysl, přitom však musí brát v potaz skutečnost, že pracuje s jazykovým materiálem vystavěným na základě určitých gramatických principů. Podle *funkčního přístupu*, který je dnes v translatologii

⁵ JAMES, Carl. *Contrastive analysis*. Harlow, Essex: Longman, 1980, p. 167

⁶ LEVÝ, Jiří. *Umění překladu*. Vyd. 3., upravené a rozšířené verze 2. Praha: I. Železný, 1998, str. 54

dominující, „nezáleží na tom, zda jsou jazykové prostředky cílového jazyka shodné (ve významu, tvaru, slovním druhu apod.) s těmi výchozími, nýbrž je podstatné, zda plní stejnou funkci, a to nejen po stránce věcné, ale také po stránce pragmatické, stylistické a asociační.“⁷ J. C. Catford v *Linguistic Theory of Translation* uvádí, že „jednotky obou jazyků (cílového a výchozího) nemusí mít stejný význam, jak jej chápe lingvistika, a přesto mohou v textu fungovat shodně v téže situaci.“⁸ V diplomové práci pracujeme s faktem, že japonština neurčitý tvar slovesa nemá, ale díky prvotnímu zájmu překladatele přenést informaci do cílového jazyka, se nám může podařit analyzovat jazykové prostředky infinitivu odpovídající. Takové, které budou mít co nejlépe společných jmenovatelů s předlohou.

Řešení nedostatku přímého ekvivalentu je v překladatelské praxi poměrně běžnou záležitostí, a tak přirozeně vzešla potřeba definovat strategické postupy, kterými se překladatelé s těmito nedostatky vypořádávají. D. Knittlová uvádí sedm základních postupů podle Vinaye a Darbelnetta:

- 1) transkripce (přepis)
- 2) kalk (doslovný překlad)
- 3) substituce (nahrazení jednoho jazykového prostředku jiným, ekvivalentním)
- 4) transpozice (gramatické změny v důsledku odlišného gramatického systému)
- 5) modulace (změna hlediska)
- 6) ekvivalence (nepříliš vhodně zvolený termín pro použití stylistických a strukturních prostředků odlišných od originálu)
- 7) adaptace (substituce situace popsané v originále, jinou, adekvátní situací)⁹

V rámci analýzy se zaměříme hlavně na gramatické změny, tzn. na případy, kde byla překladatelem použita metoda transpozice, případně substituce.

2.1.4 Typologická klasifikace jazyků

Analyzovat japonské ekvivalenty českého infinitivního tvaru slovesa je výzvou, a to hlavně z toho důvodu, že se jedná o typologicky naprosto odlišné jazyky. Čeština se řadí mezi jazyky indoevropské západoslovanské. Oproti tomu původ japonštiny není zcela zřejmý, existují mnohé teorie, některé ji řadí mezi altajské jazyky jako je uzbečtina, turečtina nebo

⁷ KNITTLOVÁ, Dagmar. *K teorii i praxi překladau*. 2.vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, str. 7

⁸ AMES, Carl. *Contrastive analysis*. Harlow, Essex: Longman, 1980, p. 167

⁹ KNITTLOVÁ, Dagmar. *K teorii i praxi překladau*. 2.vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, str. 14

turkmenština. Zatímco čeština je označována jako jazyk flektivní syntetický (kusecugo), japonština je zástupcem jazyků aglutinačních (kóčakugo).¹⁰ Jazyky aglutinační vyjadřují gramatické funkce pomocí afixů (prefixy a sufixy), které se „lepí“ ke slovesnému základu. „Název aglutinační vychází z představy o tmelící funkci usouvztažňujících prvků, díky kterým prvky prezentace látky působí jako navazující články spleného řetězce.“¹¹ Syntetické jazyky provádí syntézu slov a významů za pomoci koncovek. Pravidla tvoření jsou jiná než u aglutinačních jazyků.

Co mají čeština a japonština společného, je volný slovosled, jinými slovy do značné míry flexibilní větný pořádek umožňující variabilitu sdělení. Volný slovosled by mohl evokovat představu, že pořádek slov ve větě je libovolný, ale není tomu tak. Vztahy mezi jednotlivými členy jsou dány na základě pravidel a logických vazeb takovým způsobem, aby byl zachován smysl výpovědi. Ze syntaktického hlediska je podstatným rozdílem, že čeština je jazyk typu SVO, tj. preferuje pořadí subjekt – verbum – objekt. Oproti tomu japonský slovosled je klasifikován jako SOV, tzn. subjekt – objekt – verbum, modifikátory jsou umístěné vlevo (s výjimkou postpredikativních modifikátorů, které jsou umístěné vpravo).

¹⁰ Pozn. 1: Jedná se o typologickou klasifikaci jazyků podle Jiřího Černého. Jazyky rozlišuje na jazyky bez afixů (amorfní a izolační) a jazyky s afixy. Mezi jazyky s afixy pak řadí aglutinační jazyky a jazyky flektivní. Jazyky flektivní dále rozděluje na jazyky analytické, syntetické a polysyntetické (J. Černý, Olomouc 1998).

Pozn. 2: Japonština není čistě aglutinačním jazykem, neboť má flexi slovesa.

¹¹ WATANABE, Minoru. *O podstatě japonského jazyka*. Praha: Karolinum, 2000, str. 134

3 Infinitiv

3.1 Charakteristika infinitivu

Jelikož předmětem našeho zájmu jsou i nadále ekvivalenty infinitivu, resp. infinitivních konstrukcí, staly se nosnými pilíři této kapitoly poznatky nabyté již z materiálů částečně nashromážděných pro účely bakalářské práce. Došli jsme k následující definici.

Jazykovědci se nenechali odradit složitou povahou českého infinitivu po stránce syntaktické i významové, a tak máme k dispozici řadu studií zabývajících se infinitivem v českém jazyce z rozličných hledisek. Některé poznatky pro studii relevantní zde uvádíme. Doslovná citace delších pasáží je zvolena záměrně za účelem dostatečného popisu.

Infinitiv je neurčitý slovesný tvar, tzv. slovníková forma slovesa tvořící se od infinitivního kmene koncovkou *-t/-ti* (*mít* - neutrální, *míti* - archaické) nebo může být tvořen příponou *-ct/-ci* (*péct* - neutrální, *péci* - knižní).¹² Nelze však tvrdit, že se jedná o tvar neurčitý co do vyjadřování přísudkových kategorií (viz dříve používaný výraz „neurčitek“). Je totiž nositelem vidu (*psát* - napsat, *opsat* - opisovat) a může vyjadřovat i slovesný rod. Postrádá ovšem schopnost vyjadřovat ostatní finitní slovesné kategorie - osobu, číslo, čas a způsob. „Slouží mluvčímu k tomu, aby se vyhnul morfologickým kategoriím.“¹³

Infinitiv je jazykový prostředek vytvořený ze slovesného základu, ve větné stavbě rozvíjí slovesné tvary. Zda je neosobním výrazem pro děj chápaný odděleně od skutečnosti, tzn. uplatňuje se u něj vždy abstraktní chápání vyjadřovaného slovesného významu, či vyjadřuje děj naprosto konkrétní, bylo tématem řady vědeckých rozprav. František Kopečný uvádí, že se jedná o tvar téměř naprosto neutrální. Je výrazem pro děj pojatý abstraktně, i když konkrétně probíhá, infinitivem se nemyslí na konkrétnost.¹⁴ J. Růžička vymezuje infinitiv sémanticky a považuje za přiměřené říct, že infinitivem se pojmenovává děj v procesu svého uskutečňování, bez vyjádření předpokládaného vztahu k činiteli nebo nositeli děje.¹⁵ K. Svoboda dochází k závěrům: „Infinitivem se označuje slovesný děj v procesu jeho uskutečňování. S finitním slovesem má společné čtyři rysy: 1. rozlišuje činný a trpný rod, 2. řídí pád (tentýž jako finitní sloveso), 3. je rozvíjen příslovci, 4. vyjadřuje slovesný vid. Podstatnou vlastností sémantiky infinitivu je vztah děje infinitivního slovesa k jeho konateli

¹² *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: NLN, 2002, str. 180

¹³ ČERMÁK, František. *Jazyk a jazykověda: přehled*. Vyd. 1. Praha: Pražská imaginace, 1994, str. 65

¹⁴ KOPEČNÝ, František. *Základy české skladby*. 2., přeprac. vyd. Praha: SPN, 1962, str. 138

¹⁵ RŮŽIČKA, Jozef. *Skladba neurčítka v spisovnom jazyku*. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1956, str. 38

(nositeli).¹⁶ Činitel infinitivního děje se vyrozumívá z určitého větného členu nezávislého na infinitivu. Např. činitel děje infinitivu podmětového se vyrozumívá z určitého větného členu pojícího se k základu přísudku, např.: *Nenapadlo mě nabídnout mu pomoc*. Dále činitel děje předmětového infinitivu se vyrozumívá z větného podmětu, např.: *Rozhodl se odejít*. U jiných řídicích sloves z jejich předmětu, např.: *Poručil mu odejít*.¹⁷ Může nastat i varianta, že činitel (nositel) děje je nevyjádřený a míněný obecně, nebo se vyrozumívá ze širšího kontextu.

K. Svoboda také uvádí, že ze vztahu děje infinitivního slovesa k jeho konateli vyplývá fakt, že existuje infinitiv aktivní (činný) a infinitiv pasivní (trpný).¹⁸

chválit - být chválen

(to) musí uznat - (to) se musí uznat

Další důležitou vlastností infinitivu je tzv. *amodálnost* neboli neosobnost. Infinitiv na rozdíl od finitního slovesa děj nepřisuzuje, nýbrž pouze pojmenovává¹⁹, tzn. nesděluje se jím děj nebo stav jako existující nebo neexistující, ani jako možný, žádaný apod., nýbrž uvádí se pouze na mysl.²⁰ Infinitiv sám nepřisuzuje děj v žádné modálnosti.

Je příjemné nespěchat.

Bylo by příjemné nespěchat.

Bylo příjemné nespěchat.

Z těchto tří příkladů je zřejmé, že infinitivem se pojmenovává děj, aniž se jím samým vyjadřuje jeho vztah ke skutečnosti. Amodálnost infinitivu poskytuje možnost využívat infinitiv k vyjadřování dějů s nejrůznějšími modálnostmi. Např. při vyjádření možného (*Můžeme ho vidět.*), nutného (*Musíme ho vidět.*), přikázaného (*Vystoupit!*), přanáho (*Být tak u moře!*) - přičemž modálnost děje pojmenovaného slovesem v infinitivu nevyjadřuje samotný

¹⁶ SVOBODA, Karel. *Infinitiv v současné spisovné češtině*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd. Rozpravy Československé akademie věd: Řada společenských věd, Ročník 72. Sešit 8., str. 24

¹⁷ tamtéž, str. 45

¹⁸ tamtéž, str. 78

¹⁹ **Finitní slovesné tvary** přisuzují děj nebo stav. Sloveso 1. osoby přisuzuje děj mluvčímu, 2. osoby osobě (věci), ke které se mluvčí obrací, sloveso 3. osoby přisuzuje děj (stav) někomu (něčemu) třetímu.

²⁰ SVOBODA, Karel. *Infinitiv v současné spisovné češtině*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd. Rozpravy Československé akademie věd: Řada společenských věd, Ročník 72. Sešit 8., str. 17

infinitiv, ale modální výraz, a tudíž je třeba rozlišovat amodálnost samotného infinitivu od modálnosti spojení, jehož je infinitiv součástí.²¹

V našem případě se budeme řídit Svobodovou koncepcí, kterou lze shrnout do těchto bodů:

1. Sloveso v infinitivním tvaru na rozdíl od určitých tvarů nepřisuzuje děj konateli/nositeli, ale implikuje jej, tj. vyjadřuje děj se zřetelem ke konateli/nositeli. Konatel/nositel je buď míněn obecně, nebo se vyzoomívá z kontextu (situace), anebo je vyjádřen větným členem, který není s infinitivem ve vztahu ani predikace, ani determinace.
2. Infinitiv není modální (druhotně ale nabývá modality, jestliže je nositelem větné platnosti).
3. Infinitiv vyjadřuje děj, ke kterému se směřuje.
4. Infinitiv a konstrukce s infinitivem mají polovětnou vazbu.

Tyto rysy infinitivu jsou vzájemně provázané a projevují se v syntaktickém užití.

3.2 Způsoby užití infinitivu v češtině

Při popisu jednotlivých funkcí infinitivu vycházíme z koncepce akademické Mluvnice češtiny.

Jak jsme již uvedli, ze všech slovnědruhových forem je infinitiv funkčně nejuniverzálnější v důsledku své neohebnosti a neschopnosti formálně vyjadřovat významy flektivních tvarů slovesa, což se projevuje „rozsáhlým komplexem dalších funkcí, v jejichž rámci je infinitiv jádrem konstrukcí, které bez explicitní přítomnosti příslušných primárních vyjadřovacích prostředků vyjadřují mody, kombinace těchto modů, kombinace modů a souvětných vztahů. Infinitiv je také konstituentem větných ekvivalentů. Tyto jeho vlastnosti z něj činí významný prostředek strukturace výpovědi a textu.“²²

3.2.1 Slovesná funkce typu VF

Primárně plní infinitiv funkci slovesnou. Za takovou realizaci se považuje jeho přítomnost ve verbonominálních predikátech typu *Nedožít to je pokoušet její trpělivost*. „V těchto konstrukcích může být infinitiv aktorem, tzn. vyjadřuje trvání nějakého stavu, nebo existenci

²¹ SVOBODA, Karel. *Infinitiv v současné spisovné češtině*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd. Rozpravy Československé akademie věd: Řada společenských věd, Ročník 72. Sešit 8., str. 19

²² DANEŠ AJ., František. *Mluvnice češtiny: Vysokoškolská učebnice pro studenty filozofických a pedagogických fakult - 3. díl /Skladba*. Praha: Academia, str. 146

nějaké možnosti²³ – viz *Je pořád co dělat*. Rovněž u konstrukci typu *Je cítit kouř*, kde se sloveso být pojí s infinitivem sloves smyslového vnímání a poznávání: *slyšet, vidět, cítit, poznat, rozumět*, lze „funkci interpretovat jako primární slovesnou funkci V^v, v nichž infinitiv může být patientem.“²⁴

3.2.2 Funkce typu subjekt / objekt

Infinitiv ve větě často plní funkci subjektu. „Jde o subjektovou pozici v konstrukcích typu INF - VF_{být} - predikativ, přičemž predikativem jsou:

- (a) substantivum (*Je svéhlavost odmítat tak výhodný návrh*)
- (b) adjektivum (*Je od vás hezké nabízet takovou příležitost*)
- (c) adverbium (*Lpět na něm je málo*)
- (d) předložková konstrukce (*Organizovat je nad jeho síly*)²⁵

Nebo může být využíván k vyjádření objektu. „Takto interpretované infinitivy mají funkci infinitivního komplementu v pravovalenční pozici dominujícího slovesa.“²⁶

3.2.3 Funkce typu atribut / verbální atribut

Další pozicí, ve které se infinitiv vyskytuje, je pozice atributivní, neboli úloha substantivního postmodifikátoru, např. *Vzbudil v něm vůli žít*. (Čapek)

Infinitiv se objevuje i ve funkci verbálního atributu (doplňku). „Jde o infinitiv u sloves zůstat (*Zůstal stát u dveří*), zdát se (*Zdál se být vyčerpaný*). Někdy bývá infinitiv dominován i objektem (*Nechal auto stát u domu. Nalezla dopis ležet na stole*).“²⁷

3.2.4 Funkce typu adverbiale

Pokud se infinitiv vyskytuje ve funkci příslovečného určení účelu, hovoříme o infinitivu v pozici komplementu. „V případě účelového infinitivu je původce děje dominujícího slovesného významu identický s původcem děje vyjádřeného infinitivem u sloves

²³ tamtéž, str. 147

²⁴ DANEŠ AJ., František. *Mluvnice češtiny: Vysokoškolská učebnice pro studenty filozofických a pedagogických fakult - 3. díl/Skladba*. Praha: Academia, str. 147

²⁵ tamtéž, str. 174

²⁶ tamtéž, str. 148

²⁷ tamtéž, str. 148

vyjadřujících pohyb z místa na místo (*Šli jsme ke studánce nabrat vodu*), u sloves se statickým významem setrvání (*být, zůstat*), u předmětových sloves jako *nést, volat, vozit a mít* (vlastnit), např. *Nechá prádlo uschnout na sluníčku.*²⁸

Tato charakteristika, ze které je patrné široké uplatnění infinitivu v českém jazyce, posloužila jako teoretické východisko pro samotnou analýzu, jejíž výsledky budou naplní následujících kapitol.

²⁸ DANEŠ AJ., František. *Mluvnice češtiny: Vysokoškolská učebnice pro studenty filozofických a pedagogických fakult - 3. díl /Skladba*. Praha: Academia, str. 148

4. Sloveso v japonštině

4.1 Morfologie japonského slovesa

S povahou českého infinitivu jsme se seznámili dostatečně. V následující kapitole si ještě klademe za úkol představit formální (zvl. morfologické a syntaktické) vlastnosti japonského slovesa.

Sloveso (stejně jako adjektivum a spona) je v japonštině ohebným slovním druhem (jógenrui 用言類). Podle funkce jsou rozlišovány tyto tvarotvorné flektivní základy (kacujókei 活用形):

1. slovesný základ: mizenkei 未然形²⁹ (imperfektní) – je základem pro zápor, kauzativum a pasivum
2. slovesný základ: renjókei 連用形 (adverbální) – spoluutváří spojovací (přechodníkové) tvary a minulý čas
3. slovesný základ: šúšikei 終止形 (predikativní) – koncový tvar, ukončuje predikát. Někdy bývá označován jako základní tvar (kisonkei).³⁰
4. slovesný základ: rentaikei 連体形 (atributivní) – jako přívlastek rozvíjí substantivum.³¹
5. slovesný základ: kateikei³² 假定形 (kondicionální) – je základem pro podmínkový tvar a potenciál
6. slovesný základ: meireikei 命令形 (rozkazovací) – tvoří rozkazovací tvar

4.1.1 Flexe souhláskových sloves

Podle morfologické struktury se japonská slovesa klasifikují do tří tříd. Souhlásková slovesa³³ mají kořen zakončený jednou ze souhlásek /k, s, t, r, b, g, m, n/, např. slovesa *jomu-* (číst) a *hanasu-* (mluvit). Bývají také pojmenovávána jako godan dóši 五段動詞

²⁹ Pozn.: Odborné japonské termíny uvádíme se znaky pouze při prvním výskytu v textu. Rejstřík všech termínů je pak uveden na konci práce.

³⁰ Pozn.: Popřípadě také jako slovníkový tvar džišokei.

³¹ Pozn.: V moderní japonštině jsou atributivní a koncové tvary shodné.

³² Dříve *izenkei*.

³³ Pozn.: Při výuce japonštiny se také používá název „slovesa I. skupiny“.

(pětistupňová slovesa), to proto, že každý z flektivních základů končí na jednu z pěti japonských samohlásek.³⁴

mizenkei	→	a
renjókei	→	i
šúšiikei	→	u
rentaikei	→	u
kateikei	→	e
meireikei	→	e
(+ pseudo-futurum	→	o)

V tabulce 1 uvádíme příklad ohýbání souhláskových sloves *jomu* a *hanasu*. K pěti flektivním základům připojujeme ještě „pseudo-futurum“³⁵ (též *suirjókei* 推量形). Pseudo-futurum je tvar, který neoznačuje budoucí čas jako takový (slovesný tvar pro vyjádření futura v japonštině neexistuje), nýbrž určitým způsobem odkazuje k ději, který se teprve odehraje.

mizenkei	joma	hanasa
renjókei	jomi	hanaši
šúšiikei	jomu	hanasu
rentaikei	jomu	hanasu
kateikei	jome	hanase
meireikei	jome	hanase
pseudo-futurum	jomó	hanasó

Tabulka 1: Příklady flexe souhláskových sloves

³⁴ Ve skutečnosti byla tradičně nazývána *jodan dóši* (čtyřstupňová), neboť flektivní základy končí pouze na čtyři samohlásky: a-, i-, u-, e-. Počítá se ale také samohláska o- u pseudo-futura, a proto byla přejmenována na *godan dóši* (Kamermans, 2010, str. 29)

³⁵ KAMERMANS, By Michiel. *An introduction to Japanese: syntax, grammar*. 1st ed. Rotterdam: SJGR Publishing, 2010, p. 31

4.1.2 Flexe samohláskových sloves

Samohlásková slovesa³⁶ mají kořen zakončený samohláskou /e/ nebo /i/, např. *taberu* (jíst) nebo *mīru* (vidět). Jelikož je koncovou hláskou kořene, od nějž se odvozují všechny další tvary, jedna a ta samá samohláska, vysloužila si pojmenování *ičidan dóši* 一段動詞 (jednostupňová slovesa).

mizenkei	tabe	mi
renjókei	tabe	mi
šúšikei	taberu	miru
rentaiki	taberu	miru
kateikei	tabere	mire
meireikei	tabe	mi
pseudo-futurum	taberó	miró

Tabulka 2: Příklady flexe samohláskových sloves

4.1.3 Flexe nepravidelných sloves

K nepravidelným slovesům³⁷ se řadí pouze dvě, a to *suru* (dělat) a *kuru* (přijít, přijet). Pro úplnost zmiňujeme i japonský termín – *henkaku dóši* 変格動詞. Flektivní tvary těchto sloves uvádíme v následujících tabulkách 3 a 4.

mizenkei	ši, se
renjókei	ši
šúšikei	suru
rentaiki	suru
kateikei	sure
meireikei	se, ši, sei
pseudo-futurum ³⁸	šijó

Tabulka 3: Flexe nepravidelného slovesa *suru*

³⁶ Pozn.: Při výuce japonštiny se také používá pojmenování „slovesa II. skupiny“.

³⁷ Pozn.: Při výuce japonštiny se také používá termín „slovesa III. skupiny“.

³⁸ KAMERMANS, By Michiel. *An introduction to Japanese: syntax, grammar*. 1st ed. Rotterdam: SJGR Publishing, 2010, p. 31

mizenkei	ko
renjókei	ki
šúšikei	kuru
rentaikei	kuru
kateikei	kure
meireikei	koi
pseudo-futurum ³⁹	kojó

Tabulka 4: Flexe nepravidelného slovesa *kuru*

4.1.4 Slovesné sufixy

Slovesný výraz je vždy tvořen tvarotvorným základem a jedním či více slovesnými sufixy. Suffixy jsou nositeli např. slovesného rodu, modality, času apod. Dělíme je na derivační, koncové a spojovací.⁴⁰ Přehled derivačních sufixů uvádíme v následující tabulce.

	souhlásková sl.	samohlásková sl.	nepravidelná sl.	
kauzativum	nom-ase-	tabe-sase-	s-ase-	ko-sase-
pasivum	nom-are-	tabe-rare-	s-are-	ko-rare-
potenciál	nom-e-	tabe-rare-	(deki-)	ko-rare-
desiderativ	nom-ita-	tabe-ta-	ši-ta-	ki-ta
negativ	nom-ana-	tabe-na-	ši-na-	ko-na

Tabulka 5: Slovesné derivační sufixy (tvarotvorný základ + derivační sufix/y)

K derivačním sufixům se připojují sufixy koncové, viz tabulka 6.

³⁹ KAMERMANS, By Michiel. *An introduction to Japanese: syntax, grammar*. 1st ed. Rotterdam: SJGR Publishing, 2010, p. 31

⁴⁰ IWASAKI, Shōichi. *Japanese*. Amsterdam: J. Benjamins Pub. Co., 2002, p. 45

	souhlásková sl.		samohlásková sl.	nepravidelná sl.	
přít.čas	-(r)u	nom-u	tabe-ru	su-ru	ku-ru
volicionál	-(j)ó	nom-ó	tabe-jó	ši-jó	ko-jó
rozkaz	-e / ro	nom-e	tabe-ro	ši-ro	ko-i
min.čas	-ta	non-da	tabe-ta	ši-ta	k-i-ta
zdvořilost	(-i)mas-	nom-i-mas-	tabe-mas-	š-i-mas-	k-i-mas-
evidence	(-i)só	nom-i-só	tabe-só	ši-só	ki-só

Tabulka 6: Slovesné sufixy koncové (tvarotvorný základ + derivační sufix/y + koncový sufix)

Nebo se namísto koncových sufixů mohou připojit sufixy spojovací, viz tabulka 6.

	souhlásková sl.		samohlásková sl.	nepravidelná sl.	
přechodník	(-i)-te	non-de	tabe-te	š-ite	k-ite
reál.podmínka	(-i)-tara	non-dara	tabe-tara	š-itara	k-itara
	(-i)-tari	non-dari	tabe-tari	š-itari	k-itari
	(-i)nagara	nom-i-nagara	tabe-nagara	š-inagara	k-inagara
	-(r)eba	nom-eba	tabe-reba	su-reba	ku-reba

Tabulka 6: Slovesné sufixy spojovací (tvarotvorný základ + derivační sufix/y + spojovací sufix)

4.2 Morfologie slovesných adjektiv

Vedle morfologie japonských sloves pokládáme z hlediska přehlednosti za nutné také bližší seznámení s morfologií tzv. slovesných adjektiv (keijjóši⁴¹ 形容詞, v českém prostředí také pravá přídavná jména). Přívlástek slovesná mají proto, že se chovají (ohýbají) podobně jako slovesa, a jsou proto řazena mezi slovesné slovní druhy. V tabulce 7 je ukázáno, jak vypadá flexe slovesného adjektiva *akai* (červený). Flektivním tvarotvorným základem je adjektivní kmen (gokan 語幹), což je část, která zbývá po odtržení koncovky *i* → např. *akai* – *aka*. Na rozdíl od sloves nemají slovesná adjektiva rozkazovací tvar *meireikei*.

⁴¹ Pozn.: Při výuce japonštiny se používá také termín *i-keijjóši*.

gokan	aka
mizenkei	aka + ku
renjókei	aka + ku
šúšikei	aka + i
rentaikei	aka + i
kateikei	aka + kere

Tabulka 7: Příklad flexe slovesného adjektiva

Podle vzoru slovesných adjektiv se ohýbají i slovesa v záporu – např. *tabenai*.

mizenkei	tabena + ku
renjókei	tabena + ku
šúšikei	tabena + i
rentaikei	tabena + i
kateikei	tabena + kere

Tabulka 8: Příklad flexe slovesa v záporu

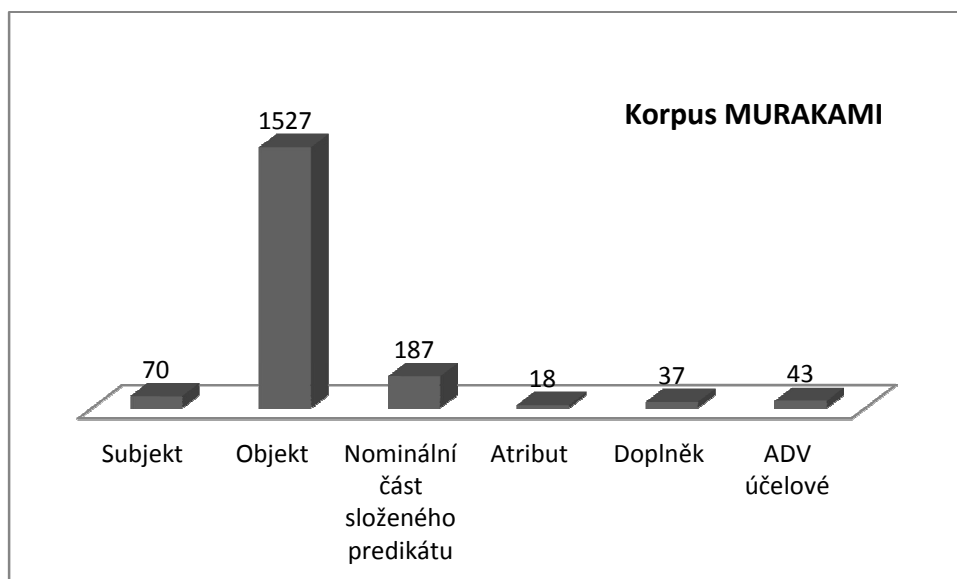
5 Klasifikace slovesných ekvivalentů

Doposud jsme se pohybovali pouze v rovině teoretické. V následující části práce budou zjištěné teoretické poznatky využity při praktickém třídění a popisování ekvivalentů infinitivu. Nejdříve si však krátce připomeňme stěžejní body týkající se charakteristiky infinitivu.

Infinitiv není kromě vidu a slovesného rodu schopen vyjadřovat slovesné kategorie, a tudíž ve větě sám o sobě neplní primární funkci slovesa. Ze syntaktického hlediska je vždy ve vztahu závislosti na přísudkovém slovesu, nebo na podstatném jménu, a podle toho zaujímá postavení ve větě. Při analyzování překladových ekvivalentů jsme brali v potaz výskyt infinitivu v korpusu MURAKAMI v těchto funkcích:

- (a) subjekt
- (b) objekt
- (c) nominální část verbonominálního predikátu
- (d) atribut
- (e) verbální atribut (doplňek)
- (f) adverbiále účelu

Z překladu Murakami H. *Kafka na pobřeží* jsme manuálně vyexcerpovali **1716** českých vět, ve kterých se vyskytovalo celkem **1936** infinitivů. Na grafu 1 je ukázáno, jak jsou jednotlivé realizace infinitivu v korpusu početně zastoupeny.

Graf 1: Výskyt infinitivů v jednotlivých funkcích v korpusu MURAKAMI.

Z japonského materiálu bylo vyexcerpováno **1716** paralelních vět, které byly podrobeny důkladnému rozboru; materiál byl analyzován syntakticky, morfologicky a sémanticky. Vzhledem k většímu rozsahu korpusu budou při klasifikaci předloženy pouze vybrané vzorové věty.

5.1 Ekvivalenty subjektového infinitivu

Ze syntaktického hlediska je subjekt větný člen závislý na predikátu (Šmilauer⁴²). Může být vyjádřen prakticky jakýmkoli slovním druhem, nejčastěji to bývá substantivum v nominativu, ale také infinitiv. V akademické *Mluvnici češtiny* je úloha subjektového infinitivu vymezena takto: „Slovesný význam, zpravidla dějový, je pojat substančně jako samostatně chápaný význam, který je ve větě kvalifikován, určitým způsobem hodnocen a zařazován.“⁴³ V korpusu MURAKAMI má podmětový infinitiv třetí nejpočetnější zastoupení (70 excerpt - 3,6 %). Na excerpovaných větách jsme vypořádali ekvivalentnost infinitivu v subjektové pozici v konstrukcích <INF – VFbýt – predikativ> s významovým slovesem ve tvaru rentaikei nominalizovaným tzv. formálními substantivy (keišiki meiši 形式名詞) *koto* či *no*. Pro názornost uvádíme konkrétní příklady výskytu obou formálních substantiv.

V původní japonské větě př. (1) je plnovýznamové sloveso ve tvaru rentaikei *kubecu suru* nominalizováno pomocí *koto*. Společně tvoří subjektivní komplement k predikátu (hosokusecu 補足節), resp. formální substantivum transformuje předchozí dikční obsah a chová se jako subjekt. V příkladové větě (2) je ukázána nominalizace slovesa *korosu* pomocí formálního substantiva *no*.

(1) Umi to sora-o [**kubecu suru koto**]-wa totemo muzukašii.

Je těžké ty dva živly od sebe **rozpoznat**.⁴⁴

⁴² Teorie závislostního syntaxu V. Šmilauera je v českém jazykovědném prostředí považován za standard. Závislostní syntax je použita také v akademické *Mluvnici češtiny*.

⁴³ DANEŠ AJ., František. *Mluvnice češtiny: Vysokoškolská učebnice pro studenty filozofických a pedagogických fakult - 3. díl /Skladba*. Praha: Academia, str. 147

⁴⁴ Pozn.: V japonské větě je ekvivalent odpovídající infinitivní konstrukci označen hranatými závorkami, část přesně odpovídající infinitivu je vyznačena tučně. V české větě je podtržením vždy vyznačena infinitivní konstrukce, tučně je označen samotný infinitiv.

JP:		ČJ:
kubecu suru koto wa muzukašii	→	rozpoznat je těžké
NOM rozpoznat NML-TOP-ADJ		INF rozpoznat -VF být-ADJ

(2) Hito-o [**korosu no**]-wa jokunai koto da.

Zabíjet není dobré.

JP:		ČJ:
korosu no wa jokunai	→	zabíjet není dobré
NOM zabíjet NML-TOP-ADV dobrý:NEG		INF zabíjet-VF být:NEG-ADJ

Obě formální substantiva mají ze syntaktického hlediska obdobnou nominalizující funkci, ze sémantického hlediska se však liší. *Koto* se vyskytuje s predikáty vyjadřujícími existenci / neexistenci, obecnou akci, schopnost či změnu stavu, jako jsou slovesa *aru* (být), *nai* (nebýt), *dekiru* (mocht), *naru* (stát) a *suru* (dělat). „Jedná se o nominalizaci abstraktní, zvykovou.“⁴⁵ Oproti tomu *no* není silně spojeno s predikátem, a tudíž jím také není tolik ovlivněno (výjimkou je spona *da*), „nominalizace je konkrétní, určitá, bezprostřední.“⁴⁶

5.2 Ekvivalenty objektového infinitivu

Objekt (předmět) je rozvíjející větný člen, zpravidla ve vztahu rekce k predikátu (Šmilauer). Nejčastěji bývá vyjádřen substantivem v akuzativu, ale může být také infinitivem. Předmětový infinitiv ve větě „plní úlohu infinitivního komplementu v pravovalenční pozici

⁴⁵ MARTIN, Samuel E. *A reference grammar of Japanese*. 1st Tuttle ed. Rutland, Vt.: C. E. Tuttle Co., 1988c1987, p. 841

⁴⁶ MARTIN, Samuel E. *A reference grammar of Japanese*. 1st Tuttle ed. Rutland, Vt.: C. E. Tuttle Co., 1988c1987, p. 841

dominujícího slovesa. Z hlediska sémantického platí, že spolu s dominujícím verbem finitem (nebo spolu s konstrukcí obsahující VF) tvoří komplexní slovesný význam.⁴⁷

V excerptech korpusu MURAKAMI byl infinitiv ve funkci objektu zastoupen nejhojněji (1527 INF), přičemž nejčastěji následoval za řídicím slovesem modálním či řídicím slovesem fázovým. Zároveň bylo zjištěno velké množství ekvivalentů objektového infinitivu, jejichž podrobný gramatický rozbor bude obsahem následujících kapitol.

5.2.1 Ekvivalenty objektového infinitivu s dominujícím slovesem modálním

Mezi slovesa řídicí objektový infinitiv patří modální (způsobová) slovesa. V češtině se mezi ně řadí *muset, smět, mít, moct*. Kromě těchto vlastních modálních sloves mohou být za modální považována i jiná slovesa, která mají modální význam, jako např.: *umět, dokázat, dát se, hodlat, ráčit, opovázat se, minit* atd. Nejprve se budeme podrobněji věnovat ekvivalentům vlastních modálních sloves, která jsou v češtině primárními prostředky (modálními specifikátory) deontické modalit.⁴⁸ Deontická modalita⁴⁹ „vyjadřuje dispozici původce děje k realizaci tohoto děje, nebo také stupeň realizovatelnosti (nutnost, možnost, dovolení).“⁵⁰

V konstrukci <modální sloveso + INF> modální sloveso zprostředkovává modální význam predikátu a infinitiv plnovýznamového slovesa je nositelem lexikálního významu celého spojení. Takovou konstrukci nazýváme modálním predikátem. Viz např.:

- (3) Oded' se musíš stát tím nejdrsnějším patnáctiletým klukem na světě. (Murakami)
- (4) Můžete se tam posadit na židli a číst si, co se vám zlíbí. (Murakami)

Jak je na příkladech (3) a (4) vidno, objektový infinitiv stojí u řídicího slovesa těsně, nebo je oddělen jinými větnými členy. Z příkladu (4) je také zřejmé, že se ve větě může vyskytovat i více sloves v infinitivním tvaru, konkrétně se jedná o několikanásobný předmět.

⁴⁷ DANEŠ AJ., František. *Mluvnice češtiny: Vysokoškolská učebnice pro studenty filozofických a pedagogických fakult - 3. díl /Skladba*. Praha: Academia, str. 148

⁴⁸ Pozn.: Modalita je způsob prezentace obsahu výpovědi mluvčím, který vyplývá z jeho stanoviska k vyjádřené skutečnosti (M. Čechová 1971, str. 256). V prostředí české jazykovědy je modalita považována za sémantický jev, který se velkou měrou podílí na větném významu (Panevová – Benešová – Sgall 1971, str. 97). V rámci *Mluvnice češtiny* se rozlišují čtyři typy modalit: skutečností, deontické, postojové a epistemické. Toto rozdělení budeme v rámci práce následovat.

⁴⁹ Pozn.: Nebo také voluntativní či dispoziční modalita.

⁵⁰ DANEŠ AJ., František. *Mluvnice češtiny: Vysokoškolská učebnice pro studenty filozofických a pedagogických fakult - 3. díl /Skladba*. Praha: Academia, str. 278

V další části představíme, jak vypadají ekvivalenty infinitivu, pokud zastává funkci objektu vlastního modálního slovesa.

5.2.1.1 Ekvivalenty modálního predikátu <muset + INF>

Konstrukce <muset + INF> má řadu ekvivalentů. Jedním z nejfrekventovanějších způsobů vyjádření nutnosti (hicujó 必要) je za pomoci modálních konstrukcí <mizenkei + *nakute wa naranai*> nebo <mizenkei + *nakute wa ikenai*>. Obě tyto konstrukce jsou utvořené dvojitým záporem. Ke slovesnému základu mizenkei je připojen záporný sufix *-nai*. Tento sufix se ohýbá jako slovesné adjektivum (keijóši), vytváří přechodníkový tvar, načež následuje kontextová partikule *wa*⁵¹ a hodnotící záporný predikát *naranai* / *ikenai*. Jak můžeme vidět na příkladech (5) a (6), z morfologického hlediska infinitivu odpovídá mizenkei slovesa. V příkladu (5) je to *harawa*, mizenkei souhláskového slovesa *harau*⁵², v příkladu (6) mizenkei *miage* souhláskového slovesného kompozita *miageru*. Mizenkei je nositelem lexikálního významu, *nakute wa naranai* / *ikenai* stejně jako způsobové sloveso *muset* nese modální význam predikátu, je jím vyjádřen druh zájmu na uskutečnění děje. Jedná se o evaluativní modalitu (hjóka modariti 評価モダリティ), kontrétně o vyjádření nutnosti (hicujó).⁵³

(5) Sono ato-wa fucú no rjokin-o [**harawanakute-wa naranai**].

Pak už se musí platit plná taxa.⁵⁴

harawanakute wa naranai

platit:NEG:TE-TOP-stát se:NEG:PRES⁵⁵

⁵¹ Pozn.: Partikule *wa* je fakultativní, nikoli obligatorní.

⁵² Pozn.: Pro přehlednost uvádíme i základní tvar slovesa.

⁵³ Modalita (čindžucu 陳述) je v japonském jazykovědném prostředí pojem značně problematický, a to zejména z toho důvodu, že existuje mnoho typů výkladů, které se liší podle uživatelů. Z americké jazykovědy je převzata teorie, že věta je spojením propozice (meidai 命題) a modality (Watanabe, str. 178). Např. Watanabe M. chápe větu jako spojení dikce (džodžucu 叙述) a modality (čindžucu 陳述). Přičemž termín modalita používá ve významu „akt umožňující ukončit větu.“ (Watanabe, str. 178). Pro klasifikaci modálních specifikačtorů jsme zvolili koncepci Nitty Jošii, která je všeobecně považována za stěžejní (Nitta, 1999, 2003).

⁵⁴ V japonské větě je ekvivalent odpovídající infinitivní konstrukci označen hranatými závorkami, část přesně odpovídající infinitivu je vyznačena tučně. V české větě je podtržením vždy vyznačena infinitivní konstrukce, tučně je označen samotný infinitiv.

⁵⁵ Pozn.: Pod excerptem je uváděn morfologický rozbor ekvivalentu infinitivní konstrukce.

- (6) Desukara massugu-ni ue-o [**miagenakute-wa narimasen dešita**].

Museli jsme se skoro **zaklonit**, abychom ho viděli.

miagenakute wa narimasen dešita

vzhlédnout:NEG:TE-TOP-stát:NEG:POL-COP:POL:PAST

Nakute wa naranai / nakute wa ikenai může být v hovoru nahrazeno tvarem *nakuča naranai*, viz příklad (7), nebo *nakuča ikenai* (8).

- (7) Demo, boku-wa koko kara [**dete ikanakuča naranai**].

Stejně odsud prostě musím vypadnout.

- (8) Kimi-wa korekara seikai-de ičiban tafu-na 15sai-no šónen-ni [**naranakuča ikenai**].

Odted' se musíš stát tím nejdrsnějším patnáctiletým klukem na světě.

V některých případech může dojít k osekání výrazu až na pouhé *nakuča*, z čehož usuzujeme, že přítomnost evaluativního predikátu není nezbytná. Význam nutnosti zůstává i nadále zachován.

- (9) De, sono toki ni cukuzuku omottanda. Tonikaku nandemo ii kara, dokoka itte mo šigoto ni aburenai jó ni, te ni šigoto-o [**cukenakuča**] tte ne.

Tehdy mě napadlo, že se musím naučit nějakou práci, abych se s ní uplatnila úplně všude.

Další alternativou pro vyjádření nutnosti (hicujó), a tudíž ekvivalentem modálního predikátu <muset + INF>, se ukázalo být také spojení <mizenkei + nai to ikenai / dekinai / mottainai>. V konstrukci se opět vyskytují dva zápor (zápor významového slovesa a hodnotící záporný predikát, což může být sloveso nebo také adjektivum, viz příklad (10)),

jejichž sloučení umožňuje vyjádření nezbytnosti uskutečnění děje. Infinitivu samotnému se opět rovná mizení slovesa.

- (10) Džibun-no aši-de [**arukanai** to mottainai] dža nai ka.

Musím přece někdy **používat** i vlastní nohy.

arukanai to mottainai

jít:NEG:PRES-QT-ADJ neúnosný

Prostředkem pro vyjádření nutnosti a ekvivalentem konstrukce <muset + INF> je i <renjókei + ta + hó ga ii>. V níže uvedeném příkladu (11), infinitivu odpovídá renjókei spojení sloves *atatte mi*. Nositelem modalit je sufix pro minulý čas *-ta* a postpredikativní modifikátor *hó ga ii* naznačující, jakým směrem (*hó*) by bylo dobré (*ii*) se ubírat.

Zatímco v české větě mluvčí volbou modálního predikátu <muset + INF> zcela jasně vyjadřuje nevyhnutelnost uskutečnění děje, v případě postpredikativního modifikátoru *hó ga ii* se jedná o silné doporučení⁵⁶ (čúkoku 忠告). Stejně jako v české větě je patrné, že pokud se děj neuskuteční, musíme počítat s negativními následky, nicméně jde o nepřímý, tím pádem v japonském pojetí zdvořilejší způsob vyjádření.

- (11) Becu-no bašo [**atatte mita** hó-ga ii] to omou ne.

Řekl bych, že to musíš zkusit ještě i jinde.

atatte mita hó ga ii

sáhnout po něčem:TE-zkusit:PAST-NOM-ADJ lepší

V excerptech (12) je ekvivalentem modálního predikátu <muset + INF> adnominální fráze <renjókei + ta + koto ga aru>. Infinitivu odpovídá slovesný základ renjókei plnovýznamového slovesa.

⁵⁶ MAKINO, Seiichi a Michio TSUTSUI. *A dictionary of basic Japanese grammar*: [Nihongo kihon bunpō jiten]. 1st pbk. ed. Tokyo, Japan: Japan Times, 1989, p. 138

Stranou nyní ponechme fakt, že se překladatel uchýlil k ekvivalenci⁵⁷ a sloveso *adžiwau* (vychutnat, mít požitek) nahradil českým výrazem *zažít*, ve smyslu „vychutnat si život“, a zaměříme se pouze na gramatický aspekt. V návaznosti na minulost *koto ga aru* obvykle značí „skutečnost, která se odehrála v minulosti, popřípadě zkušenost s něčím“.⁵⁸ V české větě je nositelem modálního významu opět sloveso *muset*, tentokrát se však nejedná o vyjádření modality voluntativní, nýbrž epistemické (jistotní). Mluvčí modifikuje výpověď vzhledem k jistotě platnosti jejího obsahu.⁵⁹ V japonské větě je nositelem modálního významu *ta + koto ga aru*. Tento slovesný výraz interpretujeme jako potvrzení či deklarování určitého faktu, který se odehrál v minulosti.

(12) Mae-ni-mo kore to onadži jó-na kankaku-o dokoka-de [**adžiwatta** koto ga aru].

Tohle už jsem musela někdy někde zažít.

adžiwatta koto ga aru

okusit:PAST-NML-NOM-být:PRES

Infinitivní konstrukci <*muset* + INF> se také rovná vazba <rentaiki + *koto ni naru*>. Infinitivu samotnému odpovídá základ *rentaiki*, viz příklad (13). Sloveso *hikiharau* (odstěhovat se) je tématizováno formálním substantivem *koto*. Pomocné sloveso *naru* (původní lexikální význam: stát se) je v tomto případě indikátorem změny okolností. Z použitých výrazových prostředků je zřejmé, že se jedná o situaci mimo vůli mluvčího, stěhovat se nebylo jeho původním záměrem, nýbrž se tak stalo. Domníváme se, že vzhledem k této interpretaci považoval překladatel za vhodné zvolit modální predikát *musím se odstěhovat*.

(13) Kjú-ni džidžó ga dekite heja-o [**hikiharau** koto-ni natta] kare-ni iu.

Říkám, že se kvůli nenadálým okolnostem musím odstěhovat.

hikiharau koto ni natta

vyklidit NML-DAT-stát se:PAST

⁵⁷ KNITTLOVÁ, Dagmar. *K teorii i praxi překladu*. 2.vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, str. 14

⁵⁸ MARTIN, Samuel E. *A reference grammar of Japanese*. 1st Tuttle ed. Rutland, Vt.: C.E. Tuttle Co., 1988c1987, p. 846

⁵⁹ ČECHOVÁ, Marie. *Čeština - řeč a jazyk*. 3., rozš. a upr. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2011, str. 256

V excerptech (14), infinitivní konstrukci *musela omdlít* odpovídá fráze *išiki-o ušinate ita no da*, tj. plnovýznamové sloveso v minulém čase průběhovém zesílené pomocí partikule *no da*. Ta je tvořena formálním substantivem *no* a sponou *da*. Klasifikování funkcí této partikule bylo v minulosti předmětem řady studií (Kuno 1973, Koganemaru 1990), přičemž vzešlá názorová nejednotnost je pro studenty či překladatele až matoucí. Obecně však převládá názor, že má *no da* funkci vysvětlovací, což není v rozporu s naší úvahou o funkci posílení významu predikátu. Podle klasifikace Nitty J. se jedná o modalitu evaluativní, vysvětlovací (*secumei 説明*), přičemž postoj mluvčího vykazuje vysoký stupeň jistoty. V případě českého predikátu usuzujeme na epistemickou (jistotní) modalitu, tudíž se volba modálního predikátu <*muset* + INF> jeví jako přirozená.

- (14) Džindža-no honden-no uragawa-ni aru čiisa-na mori-no naka-de, boku-wa [**išiki-o ušinate ita no da**].

Takže jsem musela omdlít v lesíku za hlavní síní.

išiki-o ušinate ita

omdlít:TE-ASP:PAST

V příkladu (15) je k vyjádření nutnosti využita konstrukce *koto da* spolu s adverbialní partikulí *dake* (jenom). S pomocí *koto da* mluvčí ozřejmuje posluchači nutnost uskutečnění děje.⁶⁰ Partikule *dake* primárně vyjadřuje limit⁶¹, v tomto případě odkazuje k tomu, že existuje pouze jedna varianta, a tou je nutnost *dotáhnout věci do konce*.

- (15) Ato-wa sore-o džikkó-ni [**ucusu dake no koto da**].

Ted' musíš už jenom dotáhnout věci do konce.

ucusu dake no koto da

dotáhnout:PRES-PRT-NML-COP

⁶⁰ HEN, *Nihongo Kidžucu Bunpó Kenkjúkaí. Modariti*. Tókjó: Kurošio Šuppan, 2003, p. 112

⁶¹ MAKINO, Seiichi a Michio TSUTSUI. *A dictionary of basic Japanese grammar*: [Nihongo kihon bunpō jiten]. 1st pbk. ed. Tokyo, Japan: Japan Times, 1989, p. 93

Sémanticky obdobnou vylučovací funkci jako *dake* má i adverbální partikule *šika*, s tím rozdílem, že *šika* si vynucuje, aby byl predikát v záporu → *nai*. Její význam (nic než) opět pomáhá zprostředkovat nutnost děje. Nezbyvá nic jiného, než vklouznout do spacáku a usnout – v takovém případě se použití modálního predikátu *muset* a infinitivu jeví jako vhodné.

(16) Konja-wa mó nebukuro-ni [**mogurikonde nete šimau-šika nai**].

Musím to nějak **překlepat** ve spacáku.

mogurikonde nete šimau šika nai

vklouznout:TE-spát:TE-ASP-PREP-být:NEG:PRES

Přestože translátologické postupy samotné nejsou v popředí našeho zájmu, v tomto případě se zmíníme o překladatelem zvolené metodě kondenzace sloves: *mogurikomou* (vklouznout) + *neru* (spát) + pomocného *šimau* (funkce dokonání děje). Tři japonská slovesa jsou významově zhuštěna do jednoho českého *překlepat*. Záleží pak čistě na úhlu pohledu, zda za infinitivu ekvivalentní budeme považovat spojení plnovýznamových sloves *mogurikonde ne*, nebo do významu zahrneme i pomocné sloveso a za ekvivalentní budeme považovat celou složeninu *mogurikonde nete šimau*.

Z hlediska vyjádření modality je zajímavý i příklad (17). Výraz *dekirudake* (jak jen to půjde), tvořený modálním slovesem *dekiru* a partikulí *dake*, je doplněn o adverbium *kičinto* (ve významu precizně, pořádně) a společně prezentují vysoký stupeň zájmu na uskutečnění děje. Z toho je patrné, že nositelem modality nemusí být pouze slovesný výraz. Infinitivu odpovídá verbální základ *rentaikei jaru*.

(17) Dakara [dekirudake kičinto **jaru**].

Proto se o něj musíme postarat.

dekirudake kičinto jaru

jak to jen jde ADV precizně dělat:PRES

5.2.1.2 Ekvivalenty modálního predikátu <nemuset + INF>

V další části zaměříme pozornost na ekvivalenty modálního spojení <nemuset + INF>, což je predikát vyjadřující svolení s nevykonáním činnosti - „není nutné, aby ...“. V případě japonských ekvivalentů hovoříme o „ne-nutnosti“ (fuhicujó 不必要).

Nejčastější konstrukcí, která odpovídá modálnímu predikátu <nemuset + INF> je <mizenkei + nakute mo ii (jorošii / daidžóbu / kamawanai / kekkó)>. Skládá se ze slovesného základu mizenkei, konstrukce -nakute a kontextové partikule mo (kakaridžoši 係助詞). -nakute je spojovací tvar od záporného sufixu -nai, indikuje příčinu či důvod stavu věci.⁶² Zápor má spolu s partikulí mo význam přípustky „i když ne“. Tímto koncesivním poměrem připouštíme určitou nepříznivou okolnost, která však ve výsledku nemá negativní dopad. Proto obdržíme svolení s nevykonáním činnosti. V uvedeném paralelním excerptu (18) modálnímu slovesu *nemusíš* odpovídá *nakute mo ii*, infinitivu mizenkei *ki ni ši*.

(18) Sonna-ni [**ki ni šin**akutemo ii] n da jo.

Nemusíš to tolik řešit.

ki ni šinakute mo ii

řešit:NEG:TE-ADJ dobrý

V příkladu (19) vidíme, že namísto přípustky -nakute mo může přijít záporný podmínkový sufix -nakereba (pokud ne). Z kostrbatého pokusu o doslovný překlad „pokud bych neutíkal na sever (ikanakereba), bylo by to v pořádku (ii)“, je patrná významová ekvivalence k modálnímu spojení *netřeba utíkat*. Infinitivu opět odpovídá mizenkei slovesa.

(19) Samui bašo-ni [**ikan**akereba ii].

A vždyť nemusím utíkat zrovna někam na sever.

ikanakereba ii

jít:NEG:COND-ADJ dobrý

⁶² MAKINO, Seiichi a Michio TSUTSUI. *A dictionary of basic Japanese grammar*: [Nihongo kihon bunpō jiten]. 1st pbk. ed. Tokyo, Japan: Japan Times, 1989, p. 279

Vyjádření „ne-nutnosti“ (fuhicujósei) je možné i s pomocí konstrukce <rentaikei + *made mo nai*>. Postpredikativní modifikátor *made mo nai*, tvořený partikulí *made* označující krajní míru, kontextovou partikulí *mo* a záporným predikátem, značí, že není důvod pro to překročit hranici a zajít až do určitého bodu, v tomto případě do bodu, kdy bude „nutné něco vysvětlvat“. Infinitivu tentokrát odpovídá atributivní slovesný základ *rentaikei*.

- (20) Šikaši močiron kono jó-na koto-wa sensei-no go-senmon-de arimasu ši, wataši goto kimi-no-ga imasara [**noberu** *made-mo nai*] koto dešó.

Něco podobného ovšem Vám, pane profesore, jakožto odborníkovi nemusím jistě vysvětlvat.

noberu made mo nai

vysvětlvat-PRT-být:NEG:PRES

Adverbiálnímu tvaru *made mo nai* je ze sémantického hlediska velmi podobný idiom *hicujó mo nai*, který se v korpusu také vyskytoval. Předložka *made* je nahrazena atributivním adjektivem (keijódóši 形容動詞) *hicujó*, ve významu *nutný*. Spolu s partikulí *mo* a záporným predikátem *nai* opět vyjadřují svolení s nevykonáním činnosti.

V příkladu (21) se v české větě jako několikanásobný předmět vyskytují hned dva infinitivy *vybírat* a *měnit*, v japonské větě je jim ekvivalentní kompozitum (fukugógo 複合語) *irekaeru* ve tvaru *rentaikei*.

- (21) Bubun- ga nai nara, nanika to nanika-o [**irekaeru** *hicujó mo nai*].

Když něco není rozdělené na části a díly, nemusí se z toho ani nic vybírat a měnit.

irekaeru hicujó mo nai

nahradit-ADJ nutný-být:NEG:PRES

5.2.1.3 Ekvivalenty modálního predikátu <*chtít* + *INF*>

Nejčastějším ekvivalentem modálního predikátu <*chtít* + *INF*> se ukázala konstrukce <*renjókei* + *-tai*> pro přítomnost a <*renjókei* + *-takatta*> pro minulost. Způsobovému slovesu

chtít odpovídá derivační sufix *-tai/-takatta*, tzn. deziderativ je vytvářen morfologicky. Infinitivu odpovídá adverbální slovesný základ renjókei.

(22) Sore-ni šinu toki-wa džibun dake-de šizuka-ni [**šinitai**].

A navíc, až to přijde, chci umřít sám a v klidu.

šini-tai

zemřít:DES:PRES

Vyjádření přání je klasifikováno jako voluntativní postoj, děj je považován za žádoucí. Z důvodu vyjádření osobních pocitů, vyžaduje deziderativ realizovaný pomocí *-tai* ve větách oznamovacích subjekt v první osobě, v tázacích větách subjekt v druhé osobě, viz (23).

(23) Kimi-mo [**mitai**]?

Chcete se taky podívat?

mi-tai

podívat:DES:PRES

Pokud je subjektem třetí osoba, je použití morfologicky utvořeného desiderativu akceptovatelné, jedná-li se o děj minulý, viz příklad (24).

(24) Tokai-ni mo [**dete mitakatta**].

Navíc si chtěl vyzkoušet, jak se žije ve velkoměstě.

dete mi-ta-katta

vyzkoušet:DES:PAST

Modálnímu predikátu <*chtít* + INF> je také ekvivalentní konstrukce <pseudo-futurum + *to omou*>. Slovesný tvar pseudo-futura je základním specifikátorem voluntativní modality

(iši modariti).⁶³ Pomocí *jó to omou*, které v sobě pseudo-futurum zahrnuje, mluvčí dává najevo vůli či rozhodnutí k uskutečnění děje, což odpovídá způsobovému slovesu *chtít*. Jelikož se opět jedná o vyjádření pocitů, je nutné, aby byl subjekt v první osobě. Z hlediska sémantického se v případě slovesa musí jednat o činnost kontrolovatelnou jednáním člověka.⁶⁴

(25) Sošite icuka moši kikai-ga attara zehi kono tošokan-o [**tazunete mijó** to omotta].

A hned jsem si řekl, že bych tu knihovnu určitě chtěl navštívit.

tazunete-mi-jó to omotta

navštívit-VOL-QT pojmout úmysl:PAST

Syntakticky je výraz tvořen pseudo-futurem plnovýznamového slovesa, pomocné sloveso *omou* (myslet) uvozené citační partikulí *to* referuje o úmyslu uskutečnit děj. Infinitivu odpovídá samotný verbální základ pseudo-futurum.

5.2.1.4 Ekvivalenty modálního predikátu <*nechtít* + INF>

U modálního predikátu <*nechtít* + INF>, se jako nejfrekventovanější jevil deziderativní derivační sufix modifikovaný záporným sufixem *-nai* v přítomném čase (26) a *-nakatta* v minulém čase (27). Obdobně jako v předchozím případě jsou sufixy nositeli modalit, zatímco renjókai zprostředkovává lexikální význam – stejně jako infinitiv.

(26) Sore-ni Nakata-wa dekiru koto nara, ikite iru iči-wa Nakano ku kara soto-ni [**detakunai**] no desu.

A navíc, dokud je na světě, se Nakata rozhodně nechce vydávat nikam pryč z Nakana.

de-taku-nai

vydávat se DES:NEG:PRES

⁶³ HEN, Nihongo Kidžuuu Bunpó Kenkjúkai. *Modariti*. Tókjó: Kurošio Šuppan, 2003, p. 52

⁶⁴ MAKINO, Seiichi a Michio TSUTSUI. *A dictionary of basic Japanese grammar*: [Nihongo kihon bunpō jiten]. 1st pbk. ed. Tokyo, Japan: Japan Times, 1989, p. 507

V excerptu (26) je modalita navíc posílena pomocí partikule *no desu*, která je nositelem vysvětlovací modality.

(27) Nakata san datte močiron šippo-wa nai ga sonna me ni-wa [**aitakunakatta**].

S někým takovým se rozhodně nechtěl setkat ani pan Nakata.

ai-taku-na-katta

setkat se DES:NEG:PAST

V excerptu (25) byla volní modifikace výpovědi řešena konstrukcí *jó to omou*. V opačném případě, pokud chce mluvčí dát najevo nevůli, disponuje japonština tzv. záporným volicionálem *-mai to omou*. *Mai* je nositelem záporu a pojí se na šúšikei významového slovesa, pomocné *omou* (myslet) je uvozené citační partikulí *to*. Tato konstrukce se ukázala být ekvivalentní modálnímu predikátu <nechtít + INF>.

(28) Nani-mo [**kangaerumai to omou**].

Nechce se mi na to myslet, pokouším se vyhnat si všechno z hlavy.

kangaeru mai to omou

myslet-NEG-QT-pojmout úmysl:PRES

Podobným případem je také věta (29), ve které je přesvědčení mluvčího nevykonat děj vyjádřeno pomocí *cumori wa nai*. Substantivum *cumori* vyjadřuje úmysl, záporný predikát jej popírá. Infinitivu odpovídá *rentaikei*. Oproti českému *nechtít*, které přímo vyjadřuje nezáměr na uskutečnění děje, japonské *cumori wa nai* (nemám v úmyslu) se z hlediska komunikační strategie jeví jako mírnější vyjádření.

(29) Kimi-o [**odokasu cumori-wa nai**] keredo, midori iro-no ródosutá-wa, joru no kósokudóro-de-wa mottomo mienikui kuruma-no hitocu nanda.

Nechci tě nijak děsit, ale zelený roadster je na noční dálnici jedno z nejhůř viditelných aut vůbec.

odokasu cumori wa nai

děsit:PŘES-N úmysl-TOP-být:NEG

5.2.1.5 Ekvivalenty modálního predikátu <smět + INF>

V korpusu MURAKAMI se vyskytoval pouze jeden případ infinitivu jako objektu modálního slovesa *smět*, pro úplnost jsme se rozhodli jej zde uvést.

(30) Moši jokereba, sono sošoku-no namae-o [o-kikase itadakemasu dešó ka].

Dovolíte prosím, a smím znát jméno toho vašeho sdružení?

o-kikase itadakemasu dešó ka

PFX ptát:CAU přijmout:POT:HUM:POL:PRES-PP-G

Lexikálním základem poměrně složité konstrukce je významové slovesu *kiku* (zeptat se) ve tvaru mizenkei *kika*, kmen slovesa je modifikován kauzativním sufixem *-se(ru)-*. Účelem zvolení kauzativního vyjádření je ponechat ze zdvořilosti posluchači (kikite 聞き手) možnost podílet se na rozhodování o uskutečnění děje (namísto mluvčího (hanašite 話し手)). To celé je zároveň modifikováno slovesem osobní orientace *itadaku* (dostat) v potenciálním tvaru a také honorifickým prefixem *o-*, které zdvořilost umocňuje. Infinitivu odpovídá pouze mizenkei *kika*.

5.2.1.6 Ekvivalenty modálního predikátu <nesmět + INF>

Infinitivní konstrukce s modálním slovesem *smět* v záporu nejčastěji koresponduje s modálními predikáty *-te wa ikenai* / *-te wa naranai*.

(31) Miči-kara [**hazurete**-wa ikenai].

Od té se nesmím vzdálit.

hazurete wa ikenai

vzdálit se:TE-TOP-jít:POT:NEG:PRES

(32) [Wasurete-wa naranai] daidži na hikidaši-no naka-ni, šikkari to šimaikonda.

Řádně ji uschoval do speciálního šuplíčku na věci, které nesmí zapomenout.

wasurete wa naranai

zapomenout:TE-TOP-stát se:NEG:PRES

Zákaz je v příkladech (31) a (32) kompozičně řešen pomocí predikátu složeného z tvaru <renjókei + *te wa*> a hodnotícího predikátu *ikenai* nebo *naranai* (infinitivu odpovídá *renjókei*). V korpusu MURAKAMI se vyskytly také hovorové tvary, tvořené sloučením přechodníkového tvaru slovesa a partikule, tzn. z konstrukce *jonde wa* se stane *jondža*, z *irete wa* pak *ireča*.

(33) Oretači-ga mojašite iru harahaši-wa, čotto-de-mo [jondža ikenai] nda ne?

A to si fakt nesmíme přčíst ani malej kousek z těch papírů.

jonžda ikenai

číst-nelze:POT:NEG:PRES

Hodnotící predikát *ikenai* / *naranai* může být nahrazen hodnotícím atributivním adjektivem (kejjódoši) *dame* ve významu špatný.

(34) Nani-ga atte-mo zettai-ni [ireča dame] da.

Nesmí se tam dostat, za žádnou cenu, rozumíš?

ireča dame

vložit-ADJ zbytečné

Kromě výše zmíněných je dalším způsobem vyjádření nemožnosti uskutečnit děj postpredikativní modifikátor *wake ni wa ikanai*, který se pojí na slovesný základ *rentaikei*

(ekvivalentní infinitivu). *Wake* je stejně jako *koto* a *no* řazeno mezi významově vyprázdňená formální substantiva, která nominalizují předcházející sloveso. Hodnotícím predikátem je v tomto případě záporné *ikanai* (nelze). Infinitivu je ekvivalentní *rentaikei*.

(35) Sošite sono aida-wa, oretači-wa keisacu-ni [**cukamaru** wake-ni-wa ikanai].

Do té doby nás teda rozhodně nesmí chytit policie.

cukamaru wake ni wa ikanai

chytit-NOM-TOP-nelze:PRES

5.2.1.7 Ekvivalenty modálního predikátu <moct + INF>

V další části se dostáváme ke způsobům vytváření potenciálu, tj. k vyjádření možnosti. Z korpusové analýzy vyplynulo, že české infinitivní konstrukci se způsobovým slovesem *moci* v japonštině nejčastěji odpovídá potenciál (kanó 可能) utvářený morfologicky pomocí derivačního sufixu *-(r)are-*, který se u samohláskových sloves připojuje na verbální základ *renjókei*. U souhláskových sloves je to derivační sufix *-(r)e-*.

Přestože je v následujícím příkladu (36) v japonské větě sloveso v kladném tvaru, v české větě využil překladatel opisný tvar sestávající ze záporného modálního predikátu a vylučovací spojky *než*. Dvojitý zápor ruší negativní význam.

(36) Watašino džinsei-wa, cune ni sono džiken-no join-ni šihai sare cuzukete kita jó-ni sae [**kandžiraremasu**].

Nemohu než znovu a znovu pociťovat, jak byl můj život tou událostí provždy poznamenán.

kandži-rare-masu

pociťovat:POT:POL:PRES

Pokud jsou v japonské větě dvě plnovýznamová slovesa (v tomto případě jde o sousled dvou dějů *posadit* a *číst si*), potenciál se projeví až ve slovesu koncovém.

(37) Isu-ni [**suwatte**] suki na dake hon-ga [**jomeru**].

Můžete se tam **posadit** na židli a **číst** si, co se vám líbí.

suwatte jom-e-ru

posadit:TE číst:POT:NONPAST

Pomocí modálního predikátu <*mocht* + INF> je překládána i konstrukce <rentaikei + *koto ga dekiru*>. Opisný tvar *koto ga dekiru* je v japonštině dalším nástrojem pro vyjádření potenciálu. Je utvořen nominalizujícím formálním substantivum *koto* a predikátem - modálním slovesem *dekiru*. Infinitivnímu tvaru v tomto případě odpovídá základ rentaikei.

(38) Sugu-ni soko-de wakideta mizu dakara sono mama [**nomu** koto-ga dekiru].

Tady přímo i pramení, takže z něj můžeš bez problémů **pít**.

nomu koto ga dekiru

pít-NML-NOM *mocht*:PRES

Ekvivalentním se ukázalo též plnovýznamové sloveso v přechodníkovém tvaru doplněné o hodnotící adjektivum *ii* (dobrý). Usuzujeme, že se může jednat o hovorový, tj. o partikuli *mo* ochuzený tvar, přípustky *-te mo ii*. Infinitivu odpovídá renjókei slovesa.

(39) Sočira-no migite-no širjóšicu-ni-wa kádošiki-no sakuin to, kensakujó-no konpjútá-ga aru kara, hicujó-ga attara, džijú-ni [**cukatte** ii].

Tadyhle vpravo v databázi máme kartotékový katalog knih a vyhledávací počítač, ty

můžeš kdykoli **použít**.

cukatte ii

použít:TE-ADJ dobrý

S pomocí modálního predikátu <*mocht* + INF> jsou překládány idiomatické výrazy podmínky *-ba ii* / *-ba jokatta*, které se vážou na podmínkový slovesný základ kateikei. Ten odpovídá infinitivu.

(40) Nara, koko-ni [**tomareba** ii].

Tak můžeš přespávat třeba taky.

tomareba ii

přespávat:CON-ADJ dobrý

5.2.1.8 Ekvivalenty modálního predikátu <nemoct + INF>

Pro úplnost je třeba zmínit se ještě o ekvivalentech záporné varianty potenciálu <nemoct + INF>. V návaznosti na předchozí výsledky je zřejmé, že nejčastějším ekvivalentem bude opět potenciál utvořený morfologicky za pomoci derivačních sufixů *-(r)e-* nebo *-(r)are-*, připojený na základ renjókei, tentokrát modifikovaný negativním derivačním sufixem *-nai*. Nezbyvá proto než konstatovat, že infinitivu samotnému opět odpovídá slovesný základ renjókei.

(41) Tamura-kun, warui to omou n dakedo, sono koto-ni cuite-wa iesu to nó to-mo [**ienai**].

Tamuro, podívej, je mi to líto, ale na tohle ti nemůžu říct ani tak ani tak.

i-e-nai

říct POT:NEG:PRES

Korespondující se ukázala být také konstrukce <rentaikei + koto ga dekinai>, ve které je záporný potenciál vyjádřen opisným způsobem. Jak je vidno v příkladu (43), záporný řídicí predikát *dekinai* (nemoct) může být nahrazen jinými hodnotícími výrazy, jako je např. atributivní adjektivum *fukanó* (nemožný). V obou větách infinitivu gramaticky odpovídá základ *rentaikei*.

(42) [**Džisacu suru** koto-ga dekinai].

A ani zabít se nemůže.

džisacu suru koto ga dekinai

zabít se:PŘES-NML-NOM moct:NEG:PRES

- (43) Wataši hitori-no čikara-de-wa išiki-no nai san-nin-no kodomo-o [**kacuide kaeru** koto-wa fukanó] desu.

Přece jsem sama nemohla odnést zpátky tři bezvládné děti.

kacuide kaeru koto wa fukanó

odnést:TE-vrátit:PŘES-NML-TOP-ADJ nemožný

Poslední zjištěnou odpovídající slovesnou konstrukcí je <rentaikei + *wake ni wa ikanai*>, která se ukázala ekvivalentní už v případě modálního predikátu <*nesmět* + INF>. Infinitivu se rovná základ rentaikei, *wake ni wa ikanai* je nositelem vysvětlující modaloty (secumei modariti 説明モダリティ).

- (44) Are-o [**nakusu** wake-ni-wa ikanai].

Nemůžu si ho dovolit ztratit.

nakusu wake ni wa ikanai

ztratit:PŘES-NML-LOC-TOP-nelze:PRES

5.2.1.9 Ekvivalenty modálního predikátu <*mít (povinnost)* + INF>

Modální predikát složený ze slovesa *mít* a infinitivu plnovýznamového slovesa vyjadřuje obligatorní modalitu. V korpusu MURAKAMI se toto spojení ukázalo být překladovým korelátem konstrukce <pseudo-futurum + *to omou*>. Jak jsme již zmínili výše, jedná se o proklamaci vůle k uskutečnění děje. Slovesný základ odkazuje na situaci, která by se měla uskutečnit v blízké době, sloveso *omou* (myslet) úmysl mluvčího děj uskutečnit intenzifikuje.

- (45) Iriguči-no iši-o [**micukejó** to omoimasu].

Teď bychom, pane Hošino, měli rozhodně najít vchodový kámen.

micukejó to omoimasu

najít:VOL-QT-pojmout úmysl:POL:PRES

Ekvivalentní k infinitivní konstrukci vyjádření povinnosti je také spojení <rentaikei + beki>. -beki je slovesný modifikátor s mnoha významy, primárně je to „mít povinnost“.⁶⁵ Odkazuje ovšem také na činnost, která se uskuteční v budoucnosti. Pojí se na slovesný základ rentaikei, kterému v české větě odpovídá infinitiv plnovýznamového slovesa.

(46) [Unazukubeki] na no ka na?

Možná jsem měl ale radši kývat?

unazukubeki

kývat-PRES:AUX:

Jiným zjištěným ekvivalentem je ustálené spojení kondicionálního slovesného základu, podmínkového sufixu a hodnotícího adjektiva <kateikei + ba ii>. I v tomto případě překladatel volil modální predikát <mít (povinnost) + INF>

(47) Nani-o [sureba ii] no ka, Nakata-wa joku wakarimasen.

Nakata nemá tušení, co by měl teď dělat.

sureba ii

dělat:CON- ADJ dobrý

V korpusu bylo také zaznamenáno poměrně velké množství infinitivních konstrukcí, kterým odpovídá plnovýznamové sloveso v základu renjókei spolu s pomocným slovesem šimau. Sloveso šimau implikuje dokončení děje, což není významově vzdálené vyjádření povinnosti mít něco udělat. Infinitivu se rovná slovesný základ renjókei.

(48) Iriguči-wa sono uči-ni mata [todžite šimau] kara.

Vchod se má už brzy zase uzavřít.

todžite šimau

zavřít:TE-AUX dokončit:PRES

⁶⁵ MARTIN, Samuel E. *A reference grammar of Japanese*. 1st Tuttle ed. Rutland, Vt.: C. E. Tuttle Co., 1988c1987, p. 609

(49) Jokei na koto-o [**kuči-ni šite šimau**].

Nakonec vždycky řeknu něco, co si má člověk **nechat** pro sebe.

kuči ni šite šimau

nechat pro sebe:TE-AUX dokončit:PRES

5.2.1.10 Ekvivalenty modálního predikátu <nemít (povinnost) + INF>

K modálnímu predikátu <nemít (povinnost) + INF> je ekvivalentní konstrukce <mizenkei + nai + hazu (da)>. Hazu je pomocné substantivum, které se obvykle „váže se sponou da, nevyskytuje se samostatně. Jedná se o označení neosobní výpovědi vysoké pravděpodobnosti“.⁶⁶

V příkladové větě (50) následuje hazu da po slovesu v záporu, tzn. stvrzuje zápornou pravděpodobnost. Infinitivu tentokrát odpovídá verbální základ mizenkei.

(50) Kanodžo-wa boku-ga koko-ni koja-o motte iru koto-mo [**širanai hazu**] da.

O téhle chatě by se ona radši neměla dovědět.

širanai hazu da

dovědět:NEG:PRES-N-COP

Se slovesným modifikátorem *-beki* jsme se již setkali při rozboru infinitivního spojení <mít (povinnost) + INF>. V uvedené vyexcerpované větě (51) vidíme, že se může vyskytovat i se záporným predikátem <rentaiki + beki de wa nai>. Celý výraz vypovídá o situaci, která neměla nastat, a tak byl vyhodnocen jako odpovídající predikátu <nemít + INF>.

(51) Boku-wa Sakura-o [**okašitari suru-beki dewa nakatta**] no da.

Neměl jsem Sakuru **znásilňovat**.

okašitari suru beki dewa nakatta

⁶⁶ MARTIN, Samuel E. *A reference grammar of Japanese*. 1st Tuttle ed. Rutland, Vt.: C. E. Tuttle Co., 1988c1987, str. 736

5.2.1.11 Přehled ekvivalentů objektového infinitivu s dominujícím slovesem modálním

Kapitolu věnovanou objektovému infinitivu, který je řízen vlastním modálním slovesem, jsme se vzhledem k velkému množství uvedených ekvivalentů rozhodli zakončit souhrnným přehledem všech zjištěných ekvivalentů a modalit, které jsou nositeli.

Z výsledků zkoumání (viz tabulka 9) je patrné, že vyexcerpovaná česká modální slovesa, podávající informace o nutnosti, možnosti či záměru, vyjadřují modalitu deontickou (voluntativní) a modalitu epistemickou (jistotní). Japonské ekvivalenty jsme vyhodnocovali na základě koncepce Niity Jošii. Vyexcerpované a analyzované vzorky jsou specifikátory modalit evaluativní (hjóka modariti 評価モダリティ), deontické (iši modariti 意志モダリティ) a vysvětlovací (secumei modariti 説明モダリティ). Je zřejmé, že v porovnání s češtinou, oplývá japonština bohatšími prostředky pro vyjádření modalit, zvláště prostředky k vyjádření nutnosti děje (tói múdo 当為ムト⁶⁷). Pouze v případě infinitivní konstrukce <smět + INF> se nám nepodařilo vyexcerpovat dostatečné množství příkladů, a tudíž zde ekvivalenty nejsou uvedeny.

ČEŠTINA			JAPONŠTINA		
MODÁLNÍ PREDIKÁT	MODALITA		EKVIVALENT	MODALITA	
muset + INF	deontická	nutnost	mizenkei + nakute wa naranai	evaluativní (hjóka mod.)	nutnost (hicujó)
	deontická	nutnost	mizenkei + nakute wa ikenai	evaluativní (hjóka mod.)	nutnost (hicujó)
	deontická	nutnost	mizenkei + nakuča naranai	evaluativní (hjóka mod.)	nutnost (hicujó)
	deontická	nutnost	mizenkei + nakuča ikenai	evaluativní (hjóka mod.)	nutnost (hicujó)
	deontická	nutnost	mizenkei + nakuča	evaluativní (hjóka mod.)	nutnost (hicujó)

⁶⁷ MASUOKA TAKAŠI, Takubo Jukinori kjóčo. *Kiso Nihongo bunpó*. Kaiteiban. Tókjó: Kurošio Šuppan, 1992, p. 122

	deontická	nutnost	mizenkei + nai to ikenai / dekinai / mottainai	evaluativní (hjóka mod.)	nutnost (hicujó)
	deontická	nutnost	renjokei + ta hó ga ii	evaluativní (hjóka mod.)	vhodnost (tekító)
	epistemická	jistota	renjokei + ta koto ga aru	vysvětlující (secumei mod.)	-
	deontická	nutnost	rentaikei + koto ni naru	vysvětlující (secumei mod.)	-
	deontická	nutnost	šúšikei + no da	vysvětlující (secumei mod.)	-
	deontická	nutnost	rentaikei + (dake no) koto da	vysvětlující (secumei mod.)	-
	deontická	nutnost	rentaikei + šika nai	vysvětlující (secumei mod.)	-
nemuset + INF	deontická	dovolení (zápor)	mizenkei + nakutemo ii	evaluativní (hjóka mod.)	ne-nutnost (fuhicujó)
	deontická	dovolení (zápor)	mizenkei + nakereba ii	evaluativní (hjóka mod.)	ne-nutnost (fuhicujó)
	deontická	dovolení (zápor)	rentaikei + made mo nai	evaluativní (hjóka mod.)	ne-nutnost (fuhicujó)
	deontická	dovolení (zápor)	rentaikei + hicujó mo nai	evaluativní (hjóka mod.)	ne-nutnost (fuhicujó)
chtít + INF	deontická	záměr	renjokei + tai / takatta	deontická (iši mod.)	vůle (iši)
	deontická	záměr	pseudo-futurum + to omou	deontická (iši mod.)	vůle (iši)
nechtít + INF	deontická	záměr (zápor)	renjokei + takunai / takunakatta	deontická (iši mod.)	vůle (iši)
	deontická	záměr (zápor)	rentaikei + mai to omou	deontická (iši mod.)	nevůle (fuhon'í)
	deontická	záměr (zápor)	rentaikei + cumori wa nai	deontická (iši mod.)	nevůle (fuhon'í)
smět + INF	deontická	možnost	-	-	-
nesmět + INF	deontická	nutnost (zápor)	renjokei + te wa ikenai	evaluativní (hjóka mod.)	nepovolení (fukjoka)
	deontická	nutnost (zápor)	renjokei + te wa naranai	evaluativní (hjóka mod.)	nepovolení (fukjoka)
	deontická	nutnost (zápor)	rentaikei + wake ni wa ikanai	vysvětlující (secumei mod.)	-

mocht + INF	deontická	možnost	renjôkei + (r)eru / (r)areru	evaluativní (hjôka mod.)	možnost (kanô)
	deontická	možnost	rentaikei + koto ga dekiru	vysvětlující (secumei mod.)	možnost (kanô)
	deontická	možnost	renjôkei + te ii	evaluativní (hjôka mod.)	vhodnost (tekító)
	deontická	možnost	kateikei + ba ii	evaluativní (hjôka mod.)	vhodnost (tekító)
nemocht + INF	deontická	nutnost (zápor)	renjôkei + (r)e / (r)are + nai	evaluativní (hjôka mod.)	nemožnost (fukanô)
	deontická	nutnost (zápor)	rentaikei + koto ga dekinai	vysvětlující (secumei mod.)	-
	deontická	nutnost (zápor)	rentaikei + koto ga fukanô	vysvětlující (secumei mod.)	-
	deontická	nutnost (zápor)	rentaikei + wake ni wa ikanai	vysvětlující (secumei mod.)	-
mít (povinnost) + INF	deontická	nutnost	pseudo-futurum + to omou	deontická (iši mod.)	vůle (iši)
	deontická	nutnost	rentaikei + beki	evaluativní (hjôka mod.)	vhodnost (tekító)
	deontická	nutnost	kateikei + ba ii	evaluativní (hjôka mod.)	vhodnost (tekító)
	deontická	nutnost	renjôkei + te šimau	-	-
nemít (povinnost) + INF	deontická	nutnost (zápor)	mizenkei + nai + hazu	epistemická (ninšikiteki mod.)	pravděpodobnost (kaizensei)
	deontická	nutnost (zápor)	rentaikei + beki dewa nai	evaluativní (hjôka mod.)	nevhodnost (futekitô)

Tabulka 9: Přehled ekvivalentů objektového infinitivu s dominujícím slovesem modálním

5.2.2 Ekvivalenty objektového infinitivu s dominujícím plnovýznamovým slovesem s modálním významem

Kromě vlastních modálních sloves se infinitiv pojí také s jinými slovesy, kterým je přisuzován modální význam – jsou to např.: *hodlat, umět, dokázat, ráčit a další*. Frekventované výrazy, které byly překládány pomocí objektového infinitivu, zde uvádíme.

5.2.2.1 Ekvivalenty predikátu <ráčít / neráčít + INF>

V korpusu MURAKAMI se velmi často vyskytoval infinitiv ve spojení se slovesem *ráčít*⁶⁸, které značí mírnou, zdvořilou výzvu. Předkládáme zároveň ekvivalenty infinitivu ve spojení se slovesem *ráčít* i *neráčít*, neboť sloveso v záporu je použito záměrně za účelem zdvořilosti, nikoli z důvodu negace.

Ve všech uvedených příkladových větách (52), (53) a (54) se překladatel musel vypořádat s vyjádřením zdvořilosti, která je v japonštině zprostředkována osobně laděnými výrazy (keigo 敬語). Zvoleným postupem se mu ovšem podařilo najít pro tato vyjádření „subjektivního významu“⁶⁹ lexikální ekvivalent, a tím je sloveso *ráčít*.

V příkladech (52) a (53) se jedná o žádost či výzvu, jejíž gramatická realizace se obecně liší podle toho, komu a kým je adresována. Vodičkem pro nás jsou tzv. „osobně laděná pomocná slovesa (keigo džodóši 敬語助動詞)“.⁷⁰ V příkladu (52) je to sloveso *itadaku* (původní lexikální význam *dostat*), které patří mezi skromné výrazy (kendzō 謙讓). Watanabe hovoří o „zdvořilosti vůči činiteli“.⁷¹ Vysoká míra zdvořilosti je umocněna pro tento účel záměrně zvoleným potenciálem a koncovkou *-masu*, řazenou mezi zdvořilostní prostředky označované jako *teinei*. Koncovka *-masu* je výrazem „slušnosti vlastní mluvčímu“.⁷²

(52) Mó ičidó [**kurikaešite** itadakemasuka]?

Neráčil byste mu to ještě **zopakovat**?

kurikaešite itadakemasuka

zopakovat:TE-dostat:AUX:POL:PRES

V příkladu (53) je komunikačním navigátorem pomocné sloveso *kureru* (původní lexikální význam *dát / věnovat*).

⁶⁸ Pozn.: Sloveso *ráčít* je v dnešní době hodnoceno spíše jako archaické, může být rovněž chápáno jako přehnaně zdvořilé s nádechem ironie.

⁶⁹ WATANABE, Minoru. *O podstatě japonského jazyka*. 1. vyd. Překlad Zdeňka Švarcová. Praha: Karolinum, 2000, str. 108

⁷⁰ tamtéž, str. 112

⁷¹ tamtéž, str. 109

⁷² WATANABE, Minoru. *O podstatě japonského jazyka*. 1. vyd. Překlad Zdeňka Švarcová. Praha: Karolinum, 2000, str. 112

(53) Kono išī-o [**močiagete** kuremasu] ka.

Neráčīl byste, prosím, ten kámen zvednout?

močiagete kuremasu

zvednout:TE-dát (mně):POL:PRES

V excerptu (54) je zdvořilost řešena pomocí uctivého výrazu sonkei. Namísto objektivního *iu* (říct), je použité osobně laděné subjektivní sloveso *oššaru* (říct). Watanabe vyjádření pojmenovává jako „uctivost vůči činiteli (šite sonkei 仕手尊敬)“.⁷³

(54) Sumimasen. Nakata san-ni-wa anagata-no [**ošatte iru**] koto-ga umaku kikitorenai jó desu.

Promiňte, Nakata zdá se vůbec nerozumí, co ráčíte říkat.

ošatte iru

říkat:TE-ASP:PRES

U prvních dvou příkladů se infinitivu rovná slovesný tvar renjókei, českému modálně laděnému slovesu *ráčit* odpovídají slovesa osobní orientace (keigo). V excerptu (54) je celé infinitivní konstrukci <*ráčit* + INF> ekvivalentní osobně laděné sloveso *oššaru*.

5.2.2.2 Ekvivalenty predikátu <*umět* + INF>

Predikát <*umět* + INF> nebyl v korpusu MURAKAMI zastoupen, tudíž zde neuvádíme žádné ekvivalenty.

5.2.2.3 Ekvivalenty predikátu <*neumět* + INF>

Ekvivalenty predikátu <*neumět* + INF> jsou výrazy vyjadřující záporný potenciál. Jde o tvary, která jsme již identifikovali u modálního predikátu <*nemoct* + INF>. V příkladu (55)

⁷³ WATANABE, Minoru. *O podstatě japonského jazyka*. 1. vyd. Překlad Zdeňka Švarcová. Praha: Karolinum, 2000, str. 110

infinitivu odpovídá renjókei, významovému slovesu morfologicky utvořený potenciál a záporný koncový sufix *-nai*. V příkladu (56) je použit opisný tvar potenciálu, predikát je v záporu. Infinitivu odpovídá rentaikei nominalizovaný formálním substantivem *koto*.

(55) Móšiwake arimasen ga, dži-ga [**kakenai**] no desu.

Velmi ho to mrzí, ale neumí vůbec psát.

kakenai

psát:POT:NEG:PRES

(56) Umaku [**secumei suru koto ga dekinai**].

Já to neumím moc dobře vysvětlit.

secumei suru koto ga dekinai

vysvětlovat:PRES-NML-NOM-moct:NEG:PRES

5.2.2.4 Ekvivalenty predikátu <dokázat + INF>

Jako vhodný překladatelský ekvivalent se jeví predikát <dokázat + INF> u výrazů obsahujících opisný potenciál *koto ga dekiru*.

(57) Džikan- ga koete, soko-ni aru kako-no kage-o jubi-de [**nazokeru koto-ga dekiru**].

Zakrátko už dokážu nahmatat stín minulost a ukrýt se v něm.

nazokeru koto ga dekiru

nahmatat:PRES-NML-NOM-moct:PRES

5.2.2.5 Ekvivalenty predikátu <nedokázat + INF>

Slovesa *neumět* a *nedokázat* jsou si významově blízká a také u nich byly zjištěny totožné překladové ekvivalenty – morfologicky a opisně utvářený potenciál. Domníváme se, že vzhledem k výše uvedeným příkladům již další podrobný popis těchto výrazů není nutný.

- (58) Atama-ga waruku naru made, kantan-na keikjoku-ni monku hitocu manzoku-ni [oboerarenakatta].

Byl to takový hlupák, že se nedokázal pořádně **naučit** ani ten nejjednodušší verš.

oboerarenakatta

naučit:POT:NEG:PAST

- (59) Aruiwa wakatte itemo, sono mama sunnari [**ukeireru koto-ga** dekinakatta].

On to nedokázal jednoduše **brát** tak, jak to bylo.

ukeireru koto ga dekinakatta

přijmout NML-NOM-moct:NEG:PAST

5.2.2.6 Ekvivalenty predikátu <hodlat + INF>

Predikát <hodlat + INF> nebyl v korpusu MURAKAMI zastoupen, tudíž neuvádíme žádné ekvivalenty.

5.2.2.7 Ekvivalenty predikátu <nehodlat + INF>

Predikátu <nehodlat + INF> se jako ekvivalentní jevila konstrukce významového slovesa v záporu a postpredikativního modifikátoru *koto ni suru*, jež se řadí ke způsobům vyjádření volního jednání.⁷⁴

- (60) Šikaši jahari hoteru-no heja-ni [**modoranai koto ni suru**].

Do hotelu se ale přesto nehodlám vrátit.

modoranai koto ni suru

vrátit:NEG:PRES-NML-DAT-dělat:PRES

⁷⁴ MAKINO, Seiichi a Michio TSUTSUI. *A dictionary of basic Japanese grammar*: [Nihongo kihon bunpō jiten]. 1st pbk. ed. Tokyo, Japan: Japan Times, 1989, p. 204

5.2.3 Ekvivalenty objektového infinitivu s dominujícím slovesem fázovým

Prostřednictvím spojení infinitivu s fázovým slovesem se dostáváme k problematice chápání času. V korpusu MURAKAMI se vyskytlo mnoho případů, ve kterých je objektový infinitiv řízen fázovým slovesem. Takové sloveso v české větě zajišťuje úlohu informátora o fázi průběhu děje, zatímco infinitiv je, stejně jako tomu bylo v případě modálního predikátu, nositelem lexikálního významu. Spojení fázového slovesa a infinitivu nazýváme fázovým predikátem, konkrétně viz (61) a (62).

- (61) Odešel daleko z domova do úplně cizího města a začal tam žít zahrabaný v koutě jedné knihovny.
- (62) Jak tu holku zahlédnu, zuby mi konečně přestanou jektat.

5.2.3.1 Ekvivalenty fázového predikátu <začít + INF>

V japonštině bývá průběh děje vyjádřen pomocnými aspektovými slovesy *iku* a *kuru*. Jak můžeme vidět na větách (63) a (64), konstrukce se skládá z významového slovesa v přechodníkovém *-te* tvaru (infinitivu odpovídá slovesný základ *renjókei*) a pomocného aspektového slovesa *iku* či *kuru*, které nás informuje o fázi děje, v tomto případě o jeho počátku. Tato pomocná slovesa vznikla „gramatikalizací sloves s lexikálním významem“.⁷⁵ Původní lexikální význam slovesa *iku* je přemístění do cílového místa, přičemž děj je orientovaný směrem kupředu, do budoucna.⁷⁶ Původním lexikálním významem slovesa *kuru* je *přicházet, přijíždět, nastávat*.⁷⁷ Sekundární funkcí obou pak je poukázat na počátek děje, eventuálně stavu (viz (64) - bolení hlavy).

- (63) Atarašii hikari-ga taguri joserare, cugi-no šunkan-ni-wa mó furuku hikari-to nari, haigo-ni [**sugisatte iku**].

Nová a nová světla se přibližují, aby v příštím okamžiku zase začala mizet kamsi dozadu do minulosti.

sugisatte iku

mizet:TE-jít:PRES

⁷⁵ IWASAKI, Shōichi. *Japanese*. Amsterdam: J. Benjamins Pub. Co., 2002, p. 111

⁷⁶ ŠINMURA, Izuru. *Kódžien*. Dai 5-han. Tókjó: Iwanami Šoten, 1998, 20, p. 128

⁷⁷ ŠINMURA, Izuru. *Kódžien*. Dai 5-han. Tókjó: Iwanami Šoten, 1998, 20, p. 792

- (64) Gogo-ni-wa sasuga ni dži-o jomisugite dandan atama-ga [**itaku natte** kita].

Odpoledne už ho ze samého čtení začala bolet hlava.

itaku natte kita

bolestivý:ADJ stát se:TE přijít:PAST

Dalšími prostředky k vyjádření počátku děje jsou aspektové sufixy *-hadžimeru / -dasu / -kakeru*, která se připojují k slovesnému základu renjókei (a ten odpovídá českému infinitivu). Ke každému aspektovému sufixu uvádíme jeden příklad, viz (65), (66) a (67).

- (65) Sorekara Owanjama-ni nobotte, mori-no naka-de kinoko-o [**acumehadžimemašita**].

Pak vyšplhali na Owanjamu a začali tam v lese sbírat houby.

acume-hadžimemašita

sbírat-začít:POL:PAST

- (66) Jagate tóku-ni nibui kaminari-ga kikoe, sore-o aizu tošite ame-ga pocupocu-to [**furidašita**].

Nakonec se v dálce ozvalo temné zadunění hromu, a s ním jako na povel začaly pleskat první dešťové kapky.

furi-dašita

pršet-začít:POL:PAST

- (67) ... to karasu to jobareru šónen-wa boku-ni [**katarikakeru**].

... začíná mi vyprávět Kluk, co se mu říká Vrána.

katari-kakeru

vyprávět-začít:PRES

Pomocí fázového predikátu <začít + INF> je překládáno také spojení <rentaikei + *jó ni naru*>. Konstrukce *jó ni naru* primárně odkazuje na změnu stavu, která může být postupná i náhlá.⁷⁸ Proto se nám volba fázového predikátu jeví jako adekvátní. Infinitivu se rovná slovesný tvar *rentaikei*.

- (68) 15sai-no tandžóbi-ga jatte kita toki, boku-wa uči-wo dete tóku-no širanai mači-ni iki, čiisa-na tošokan-no katasumi-de [**kurasu** jó ni natta].

Odešel daleko z domova do úplně cizího města a začal tam žít zahrabaný v koutě jedné knihovny.

kurasu jó ni natta

žít-purpose-DAT-stát se:PAST

Ukazatelem změny je také sloveso *naru* (stát se) samo o sobě. Řadíme ho k samostatným pomocným slovesům (hodžodóši 補助動詞). Obdobně jako je tomu v příkladu (68), může být změna interpretována jako počátek děje (69) či stavu (70), a tudíž se volba fázového predikátu <začít + INF> jeví jako správná. Infinitivu odpovídá *renjókei* slovesného adjektiva, v těchto dvou případech jde o slovesná adjektiva (*keijóši*) → *osoi* - *osoku* a *warui* - *waruku* (*gokan-ku* + *naru*). Kromě slovesných adjektiv se sloveso *naru* může pojít také s podstatnými jmény (*meiši* + *ni naru*), atributivními adjektivy (*keijódóši* + *ni naru*) a slovesy v záporu, která se chovají jako slovesná adjektiva (*mizenkei* + *naku* + *naru*).

- (69) Sore-ni awasete hanašikata-mo [**osoku** naru].

Její řeč se v takových chvílích začne zřetelně zpomalovat.

osoku naru

pomalý ADV-stát se:PRES

⁷⁸ MAKINO, Seiichi a Michio TSUTSUI. *A dictionary of basic Japanese grammar*: [Nihongo kihon bunpō jiten]. 1st pbk. ed. Tokyo, Japan: Japan Times, 1989, p. 560

(70) Reizóko-no nakami-o seiri ši, [**waruku** natte iru] šokuhin-o šobun suru.

Uklidím v ledniče a vyhodím věci, co se už začaly kazit.

waruku natte iru

špatný:ADJ-stát se:TE:ASP:PRES

5.2.3.2 Ekvivalenty fázového predikátu <přestat + INF>

Ekvivalenty predikátů složených z fázového slovesa *přestat* a infinitivu jsou nejčastěji kombinace významového slovesa v záporném tvaru a slovesa *naru* (stát se), značícího změnu děje nebo stavu. Jelikož se slovesa v záporu chovají stejně jako slovesná adjektiva, dochází v koncovce ke změně z *i* → *ku* (*wakaranai* → *wakaranaku*). V příkladové větě (71) infinitivu odpovídá slovesný základ *mizenkei*.

(71) Nani-ga tadašii no ka tadašikunai no ka, wataši-ni-mó [**wakaranaku** natte imašita].

Přestávala jsem pomalu chápat, co že je vlastně ještě správné a co ne, co je pravda a co lež.

wakaranaku natte imašita

chápat:NEG stát se:TE:ASP:PAST

Jak je vidět v příkladu (72), jednomu slovesu ve tvaru potenciálu (*jome*), mohou odpovídat dva infinitivy v češtině (*umět číst*). Tento jev vzešel z povahy obou jazyků. Zatímco japonština je jazyk aglutinační a gramatické funkce vyjadřuje morfologicky, tzn. v *jome-*, je obsažen jak lexikální význam (číst), tak i potenciál (umět), čeština vyžaduje použití dvou samostatných sloves. V tomto případě tedy infinitivům odpovídá slovesný základ *mizenkei*.

(72) Sono kawari Nakata-wa dži-ga [**jomenaku** narimašita].

Timpádem přestal i umět číst.

jomenaku narimašita

číst:POT:NEG stát se:POL:PAST

V další větě (73) s infinitivem *naslouchat* koresponduje sloveso *sobadateru* v základu *rentaikei*, nominalizované formálním substantivem *no*. Řídícím je významové sloveso *jameru*, odpovídající českému *přestat*.

(73) Sošite šódžo-wa mimi-o [**sobadateru** no-o jameru].

I dívka přestává naslouchat.

sobadateru no o jameru

naslouchat:PRES-NML-ACC-zanechat:PRES

Na závěr k ekvivalentům fázového predikátu <*přestat* + INF> ještě uvádíme příklad, ze kterého je patrné, že infinitivem nemusí být překládány pouze slovesné výrazy. V excerptech (74) je infinitivnímu tvaru slovesa *třást se* ekvivalentní substantivum *furue* (třás), řízené slovesem *tomeru* (zastavit, přestat).

(74) Ato-wa nantoka šintai-no [**furue**-o tomeru] dake da.

Teď už jen zbývá, abych se přestal tak nemožně třást.

furue o tomeru

třes-ACC-zastavit:PRES

5.3 Ekvivalenty infinitivu jako součásti verbonominálního predikátu

Verbonominální predikát (přísudek slovesně jmenný) je druh přísudku, který se skládá ze sponového slovesa a jmenné části. Sponová slovesa nemají vlastní významový obsah (v češtině vyjadřují osobu, číslo, čas a způsob), význam zajišťuje jmenná složka, kterou může být mimo jiné infinitiv.

5.3.1 Ekvivalenty konstrukce <být + INF sloves smyslového vnímání>

V korpusu MURAKAMI bylo zjištěno početně velké zastoupení verbonominálního predikátu <být + INF>, obzvláště pak specifické spojení sponového slovesa *být* s infinitivem sloves smyslového vnímání: *slyšet*, *vidět* a *cítit*.

Konstrukcemi <*je* + INF *slyšet*> a <*je* + INF *vidět*> jsou překládána intranzitivní slovesa smyslového vnímání (čikaku dóši).

(75) Mado-no soto-ni kasuka na kaze-no oto-ga [kikoeru] dake da.

Jen za oknem je slyšet lehounký vítr.

kikoeru

je slyšet:PRES

(76) Demo icumade dattemo sono oto-wa [kikoenai].

Není ale slyšet vůbec nic, ať čekám, jak dlouho chci.

kikoenai

je slyšet:NEG:PRES

(77) Aozora-wa doko-ni-mo [mienai].

Nebe není vidět.

mienai

je vidět:NEG:PRES

5.3.2 Ekvivalenty infinitivu jako součásti opisného futura

Ve spojení se slovesem *být* utváří infinitiv v češtině také složený budoucí čas, tzv. opisné futurum. Japonština rozlišuje pouze čas minulý a přítomný, pro budoucí samostatnou gramatickou kategorii nemá. Jak je vidět na uvedených příkladech, mohou být ekvivalenty opisného futura významová slovesa v koncovém tvaru šúšikei.

(78) Hjotto šite hen na koto-ga [okoru] kamoširenai.

Možná že se ale budou **dít** divné věci.

okoru

dít se:PRES

(79) Sumimasen, korekara-wa madžime-ni [hatarakimasu].

Odteď už budu zase pěkně **pracovat**.

hatarakimasu

pracovat:POL:PRES

Opisnému budoucímu času je ekvivalentní také slovesná forma, kterou jsme v teoretické části nazvali jako pseudo-futurum. V uvedených příkladových větách (80) a (81) vidíme, že opisnému futuru odpovídá buď samotné významové sloveso v tvaru pseudo-futura (viz př. (80) – *hanasó*), nebo je v tomto tvaru řídicí predikát (viz př. (81) – *jamemašó*), zatímco infinitivu odpovídá významové sloveso nominalizované formálním substantivem.

(80) Mazu-wa ireire. Iši-no koto-wa sono atode [**hanasó**].

Nejdřív zasuň a o kameni se budeme **bavit** potom.

hanasó

Mluvit:VOL

(81) Soredewa mó [**kangaeru no-o** jamemašó].

Tak už na to nebudeme **myslet**.

kangaeru no o jamemašó

přemýšlet:PRES-NML-ACC-přestat:VOL

Infinitivní konstrukci korespondující je i slovesný výraz <rentaikei + *jó ni suru*>. Postpredikativní modifikátor *jó ni suru* značí vůli či rozhodnutí k uskutečnění činnosti. Jelikož se jedná o činnost orientovanou do budoucnosti (tzn. existuje vůle uskutečnit něco v dohledné době), je zvolený budoucí čas v české větě odpovídající. Infinitivu se rovná slovesný tvar *rentaikei*.

(82) Genzai-no koto dake-o [**kangaeru** jó ni suru].

Teď se bude přemýšlet výhradně o přítomnosti.

kangaeru jó ni suru

přemýšlet:PRES-LOC-dělat:PRES

(83) Dekiru dake [**ki-o cukeru** jó ni šimasu].

Nakata bude dávat pozor, co to jen půjde.

ki o cukeru jó ni šimasu

dávat pozor:PRES-LOC-dělat:POL:PRES

Kromě výše uvedených způsobů, se ekvivalentem opisného futura ukázalo též pomocné sloveso (hodžodóši) *miru*, které se pojí na základ *renjókei* plnovýznamového verba. Primární význam je pokusit se o něco, což je stejně jako v případě postpredikativního modifikátoru *jó to suru* činnost orientovaná do budoucnosti.

(84) Iši-no koto-o ošiete kureru nara, [**kangaete mite**] mo ii kedo sa.

Když mi řeknete, kde je kámen, možná o tom budu uvažovat.

kangaete mita

uvažovat:TE vidět:AUX:PAST

V excerptu (85) vidíme, že úloha pomocného slovesa *miru* může být zintenzifikována použitím slovesného tvaru pseudo-futura.

(85) Nakata-wa hitocu koko-no akiči-o šikkari [**mihatte** mijó] to kangaeru.

Nakata teď bude na tom prázdném místě pořádně hlídat.

mihatte mijó

hlídat:TE vidět:AUX:PF

K volbě opisného futura dochází i v případě, že se v japonské větě vyskytne pomocné sloveso *naru*. O jeho významových funkcích jsme se již zmiňovali v části věnované ekvivalentům fázových predikátů. Sloveso *naru*, s původním lexikálním významem „stát se“, značí změnu. V českém překladu se taková předpověď do budoucna neobejde bez budoucího času.

V příkladu (86) infinitivu *potřebovat* odpovídá atributivní adjektivum *hicujó* (potřebný), tzn. doslovný překlad je „stane se potřebným“.

(86) Osoraku-wa džidóša-ga [**hicujó**-ni naru] to omou no desu ga.

Budeme nejspíš potřebovat nějaké auto.

hicujó ni naru → keijódóši + ni naru

Naru se může pojít s podstatnými jmény (*meiši* 名詞), slovesnými adjektivy (*keijóši* 形容詞), atributivními adjektivy (*keijódóši* 形容動詞) a slovesy v záporu (*hiteidóši* 否定動詞). Nám se podařilo vyexcerpovat větu (87), ve které je predikát *naru* zastoupen hned třikrát. Infinitivu *bolet* odpovídá *renjókei itaku* slovesného adjektiva *itai*. V dalším případě musíme vzhledem k významu řešit ekvivalenci celé infinitivní konstrukce *chodit špatně na velkou*, té je ekvivalentní slovesný základ *renjókei* slovesa *deru* + *renjókei denikuku* slovesného adjektiva *denikui*. *-nikui* je pomocné slovesné adjektivum odkazující na ztíženou situaci.⁷⁹ Infinitivní konstrukci *loupat v kříži* odpovídá substantivum *gikkurikoši* (loupání v kříži).

(87) Atama-mo [**itaku** narimasu]ši, unko-mo [**denikuku** narimasu]ši, [**gikkurikoši** ni mo narimasu].

⁷⁹ MAKINO, Seiichi a Michio TSUTSUI. *A dictionary of basic Japanese grammar*: [Nihongo kihon bunpō jiten]. 1st pbk. ed. Tokyo, Japan: Japan Times, 1989, p. 307

Bude vás **bolet** hlava, bude se vám moc špatně **chodit** na velkou a bude vás **loupat** v kříži.

Verbonominálnímu predikátu, který je tvořen infinitivem modálního slovesa, jako je tomu v příkladu (88), odpovídá v japonské větě významové sloveso v potenciálu: *budu **moci** čist* – *jomeru* (můžu čist), případně modální konstrukce: *budu **muset** obrátit a zavřít* - *hikkurikaešite šimenakute wa naranai* (musím obrátit a zavřít).

- (88) Wareware-ga nozonde iru no-wa, kokorošizuka-ni hon-o [**jomeru**] šinmicu na kúkan-o cukuru koto desu.

Jde nám tu hlavně o vytvoření intimního prostoru, kde si každý bude **moci** v klidu číst.

jomeru

číst:POT:PRES

- (89) Ore-wa džikan-ga kitara sore-o [**hikkurikaešite**], iriguči-o [**šimenakute-wa naranai**].

Až přijde čas, budu ho **muset** obrátit a **zavřít** vchod.

hikkurikaešite šimenakute wa naranai

obrátit: TE zavřít:NEG:TE-TOP-stát:NEG

5.4 Ekvivalenty infinitivu ve funkci atributu

Nyní se od verbonominálních predikátů přesuneme k ekvivalentům infinitivu ve funkci atributu. V češtině je atribut (přívlastek) větný člen závislý na podstatném jméně, vymezuje jeho význam. Existuje přívlastek shodný a neshodný, přičemž neshodný může být vyjádřen infinitivem. „Infinitiv atributivní (přívlastkový) je podobně jako infinitiv objektový dominován významy (substantivně vyjádřenými) volních a intelektuálních aktivit (substantiva jako ctižádost, přání, úmysl, rozhodnutí, povinnost, odvaha apod.). Nejčastěji je atributivní

infinitiv funkčně ekvivalentní s vedlejší větou typu: *Jeho ctížádost mít hlavní slovo. - Jeho ctížádost, aby měl hlavní slovo.*⁸⁰

Podíváme-li se na příklad (90), je ekvivalentem přívlastkového infinitivu *narazit* významové sloveso *meguriau* (narazit, náhodně potkat), což je přívlastek (rentai šúšoku), který spolu s podstatným jménem *kikai* (šance, příležitost) naplňuje „usouvstažňující adnominální funkci“.⁸¹ Na zvoleném excerptu je patrný již výše zmíněný fakt, že japonština má modifikátory umístěné vlevo, zatímco čeština vpravo.

meguriau kikai	→	šance narazit
V - N		N - V (INF)

(90) Šamu neko-to ičiban umaku hanaši-ga dekiru no da ga, zannen nagara mači-o aruite ite nora-no šamu neko-ni [**meguriau** kikai]-wa sore hodo ookunai.

Vůbec nejlepší pak se siamskými, ale šance narazit ve městě na toulavou siamskou kočku bohužel nebyly zrovna vysoké.

meguriau kikai
narazit:PRES-šance

(91) Kanodžo-wa šinden-no miko-ni nari, aponon-ni jotte unmei-o [**joči suru** nórjoku]-o ataerareru.

Stala se chrámovou kněžkou a Apollón ji obdařil schopností předvídat osud.

joči suru nórjoku
předvídat:PRES-schopnost

⁸⁰ DANEŠ AJ., František. *Mluvnice češtiny: Vysokoškolská učebnice pro studenty filozofických a pedagogických fakult - 3. díl /Skladba*. Praha: Academia, str. 149

⁸¹ WATANABE, Minoru. *O podstatě japonského jazyka*. 1. vyd. Překlad Zdeňka Švarcová. Praha: Karolinum, 2000, str. 152

Z uvedených korpusových vzorků můžeme usuzovat, že přívlastkovému infinitivu odpovídá přívlastkový tvar *rentaikēi*, který má adnominálně rozvíjející funkci.

5.5 Ekvivalenty infinitivu ve funkci verbálního atributu (doplňku)

Další větný člen, jehož úlohu infinitiv zastává, je doplněk. Z hlediska určitelnosti je to člen poměrně zrádný, může být totiž lehce zaměněn s předmětem, popřípadě s příslovečným určením.⁸² Specifickou vlastností doplňku je závislost na dvou větných členech. Rozvíjí sloveso, zpravidla ve funkci predikátu, a podstatné jméno ve funkci podmětu nebo předmětu. Způsobem, jakým rozvíjí substantivum, připomíná doplněk přívlastek. Podstatný rozdíl mezi nimi je ovšem ten, že přívlastek rozvíjí substantivum přímo, zatímco doplněk prostřednictvím slovesa.

Infinitiv ve funkci doplňku bývá spojen se slovesy *zůstat* (*Zůstal stát u dveří*) a *zdat se* (*Zdal se být vyčerpaný těžkými starostmi*). Může být dominován i objektem (*Nalezla dopis ležet na stole*).⁸³ A vyskytuje se také po slovesech smyslového vnímání (*Slyšel jsem ji docela pěkně zpívat. Viděli jsme ji vcházet do restaurace*).

5.5.1 Ekvivalenty infinitivní konstrukce <nechat + INF>

V korpusu MURAKAMI se nejhojněji vyskytoval doplňkový infinitiv ve spojení se slovesem *nechat*. Pokud se podíváme na japonské ekvivalenty, konstrukcím <*nechat* + INF> odpovídají převážně kauzativní slovesa. Kauzativnost (účinnost), je způsob slovesného děje ve smyslu způsobit, aby se udál děj. V japonštině bývá kauzativnost vyjádřena syntakticky, resp. morfologicky, připojením sufixu k základu slovesa. U souhláskových sloves <*mizenkei* + *seru*>, u samohláskových sloves <*mizenkei* + *saseru*>. Na následujících vybraných excerptech můžeme vidět, že infinitivu odpovídá *mizenkei* slovesa. V obou případech se jedná o kauzativní souhláskové sloveso ve zdvořilém tvaru, tzn. <*mizenkei* + *semasu*> (v minulém čase *mizenkei* + *semašita*).

(92) Rjōšin-o curete kite, óki-na koe-de namae-o [**jobasemašita**].

Přivezli jsme jeho rodiče a nechali je volat ho nahlas jménem.

⁸² Termín doplněk zavádí J. Gebauer pro „výraz při slovese, jenž omezuje a určuje děj slovesný ve smyslu věcném a skrze sloveso se táhne ke jménu podstatnému nebo zájmenu“. (Gebauer – Trávníček 1930, str. 251)

⁸³ DANEŠ AJ., František. *Mluvnice češtiny*: Vysokoškolská učebnice pro studenty filozofických a pedagogických fakult - 3. díl /Skladba. Praha: Academia, str. 150

joba-se-maši-ta

volat:CAU:POL:PAST

- (93) Suki-na rjóri-no nioi-o [**kagasemašita**].

Nechali jsme ho **přivonět** k oblíbeným jídlům.

kaga-se-maši-ta

přivonět:CAU:POL:PAST

Kromě kauzativních sloves utvářených pomocí morfologického sufixu je predikátem s doplňkovým infinitivem řešen také překlad vyrazů obsahujících deiktická pomocná slovesa jarimorai dóši やりもらい動詞. V příkladu (94) se vyskytuje sloveso *morau*⁸⁴, jehož lexikální význam je *dostat*, takže doslovný, a tudíž nečeský překlad, by mohl být „dostal se mu zarezervování“.

- (94) Hošino seinen-wa Takamacu eki-no kankó naišo- ni itte tekító-na rjokan-o [**jojaku šite moratta**].

Hošino zašel na nádraží do infocentra pro turisty a nechal si **zarezervovat** příhodný rjokan.

jojaku šite moratta

N rezervace-dělat:TE-dostat:PAST

5.5.2 Ekvivalenty infinitivní konstrukce <zůstát + INF>

Dále se v korpusu objevoval také doplňkový infinitiv ve spojení se slovesem *zůstát*. Ekvivalentní této konstrukci se jevilo sloveso ve spojení s partikulí *mama*, která nese význam neměnnosti, zachování stavu beze změny.

- (95) Boku-wa isu-ni [**suwatta** mama], heja-no naka-o miwatašite iru.

⁸⁴ Dalšími slovesy osobní orientace jsou *ageru* a *kureru*, ta se však v korpusu v této funkci nevyskytovala.

Zůstanu sedět na židli a rozhlížím se po pokoji.

suwatta mama

sedět:PAST-PRT

5.6 Ekvivalenty infinitivu ve funkci příslovečného určení účelu

„Infinitiv účelový je infinitiv v pozici komplementu, bývá dominován slovesy vyjadřujícími záměrnou aktivitu. Původce děje dominujícího slovesného významu je identický s původcem děje vyjádřeného infinitivem u tzv. bezpředmětových sloves vyjadřujících pohyb z místa na místo a u sloves se statickým významem setrvání v lokalitě (*být, zůstat*).“⁸⁵

(96) Byl pátrat na nezastavěném místě.

S účelovým infinitivem, který je řízen slovesem pohybu (jít, přijít), korespondují konstrukce <renjókei + ni iku> nebo <renjókei + ni kuru>. Účel samotný je vyjádřen významovým slovesem ve tvaru renjókei, jež odpovídá infinitivu.

(97) Sorekara kara-no poritanku-o futacu motte, mori-no naka-ni ogawa-ni mizu-o [**kumi-ni iku**].

Pak vezmu prázdné kanystry a zajdu do lesa k prameni nabrat vodu.

kumi ni iku

nabrat-DAT-jít:PRES

(98) Nakata-san-no fútei-o kensacu šita. Gai-no nai otonašísó-na rídžin-ni mieta. Tabun miči-demo [**kiki-ni kita**] no daró-to keikan-wa omotta.

Odhadl ho na neškodného starého pána, který se nejspíš přišel přeptat na cestu, nebo něco na ten způsob.

kiki ni kita

⁸⁵ DANEŠ AJ., František. *Mluvnice češtiny*: Vysokoškolská učebnice pro studenty filozofických a pedagogických fakult - 3. díl/Skladba. Praha: Academia, str. 150

přeptat-DAT-přijít:PAST

Větám, ve kterých je účelový infinitiv řízen slovesem pohybu, často odpovídají japonské věty, v nichž se explicitní vyjádření účelu nevyskytuje. V příkladu (99) je konstrukci *chodí hledat* ekvivalentní významové sloveso *sagasu* (hledá) v koncovém tvaru šúšiikei.

(99) Jukue-no wakaranakunatta neko-san-wo [sagasu] no desu.

Nakata chodí hledat ztracené kočičky.

sagagu

hledat:PRES

Účelový infinitiv se mnohdy stává překladatelovou volbou v případě, že se v japonské větě vyskytuje sled událostí, jako tomu je v následujících příkladech:

(100) Koizumi-san-no okusan-ga oku-ni [itte], reikin-no haitta fútó-o [joi šita].

Paní Koizumiová tedy zašla dovnitř nachystat obálku s penězi.

itte joi šita

jít:TE nachystat:PAST

(101) Sukoši atode kanodžo-wa daidokoro-ni [itte] tiššu pépá-o [sute], mizu-de te-o [arau].

Chvilku potom odejde do kuchyně vyhodit papírový kapesník a opláchnout si ruce.

itte sute arau

jít:TE vyhodit:TE umýt:PRES

Zatímco v původních japonských větách je sled událostí vyjádřen za pomoci spojovacího *-te* tvaru slovesa, v české větě překladatel využívá možnosti infinitivu k ozřejmení okolnosti, že pohyb z místa na místo je za nějakým účelem.

(102)

JP: *itte → joi šita*zašla → nachystalaČJ: *zašla nachystat*

(103)

JP: *itte → sute → arau*jde → vyhodí → opláchneČJ: *odejde vyhodit a opláchnout*

5.7 Souhrnný přehled ekvivalentů infinitivních konstrukcí

V závěru této kapitoly podáváme souhrnný přehled všech japonských slovesných výrazů, které jsou překládány s pomocí infinitivu, zjištěných v korpusu MURAKAMI.

ČEŠTINA		JAPONŠTINA	
FUNKCE INFINITIVU	INFINITIV / INFINITIVNÍ KONSTRUKCE		EKVIVALENTY
subjekt	INF		<ul style="list-style-type: none"> • rentaikei + koto • rentaikei + no
objekt	modální sloveso + INF	muset + INF	<ul style="list-style-type: none"> • mizenkei + nakute wa naranai • mizenkei + nakute wa ikenai • mizenkei + nakuča naranai • mizenkei + nakuča ikenai • mizenkei + nakuča • mizenkei + nai to ikenai / dekinai / mottainai • renjókei + ta hó ga ii • renjókei + ta koto ga aru • rentaikei + koto ni naru • šúšikei + no da • rentaikei + (dake no) koto da • rentaikei + šika nai
		nemuset + INF	<ul style="list-style-type: none"> • mizenkei + nakute mo ii • mizenkei + nakereba ii • rentaikei + made mo nai • rentaikei + hicujó mo nai
		chtít + INF	<ul style="list-style-type: none"> • renjókei + tai / takatta • pseudo-futurum + to omou
		nechtít + INF	<ul style="list-style-type: none"> • renjókei + takunai /

			takunakatta
			• rentaikei + mai to omou
			• rentaikei + cumori wa nai
		smět + INF	-
		nesmět + INF	• renjókei + te wa ikenai
			• renjókei + te wa naranai
			• rentaikei + wake ni wa ikanai
		mocht + INF	• renjókei + (r)eru / (r)areru
			• rentaikei + koto ga dekiru
			• renjókei + te ii
			• kateikei + ba ii
		nemocht + INF	• renjókei + (r)e / (r)are + nai
			• rentaikei + koto ga dekinai
			• rentaikei + koto ga fukanó
			• rentaikei + wake ni wa ikanai
		mít (povinnost) + INF	• pseudo-futurum + jó to omou
			• rentaikei + beki
			• kateikei + ba ii
			• renjókei + te šimau
		nemít (povinnost) + INF	• mizenkei + nai hazu
			• rentaikei + beki dewa nai
	sloveso s modálním významem + INF	ráčit / neráčit + INF	• renjókei + te itadaku
			• renjókei + te kureru
		umět + INF	-
		neumět + INF	• renjókei + (r)e / (r)are + nai
			• rentaikei + koto ga dekinai
		dokázat + INF	• rentaikei + koto ga dekiru
		nedokázat + INF	• renjókei + (r)e / (r)are + nai
			• rentaikei + koto ga dekinai
		hodlat + INF	-
		nehodlat + INF	• mizenkei + nai koto ni suru
	fázové sloveso + INF	začít + INF	• renjókei + te iku
			• renjókei + te kuru
			• renjókei + -hadžimeru / -dasu / -kakeru
			• rentaikei + jó ni naru
			• keijóši: renjókei + naru
			• meiši + ni naru
		přestat + INF	• mizenkei + naku natte šimau
			• mizenkei + naku naru

			<ul style="list-style-type: none"> • rentaikei + no o jameru • meiši + o tomeru
součást verbonominálního predikátu	být + INF sloves smyslového vnímání	(ne) být + INF slyšet	• kikoeru / kikoenai
		(ne) být + INF vidět	• mieru / mienai
	součást opisného futura	VF být (bud.) + INF	• rentaikei
			• šúšikei
			• pseudo-futurum
			• rentaikei
			• renjókei + te miru
			• renjókei + te mijó
			• keijódóši + ni naru
			• keijóši -ku + naru
		VF být (bud.) + INF moct + INF	• renjókei + (r)eru / (r)areru
		VF být (bud.) + INF muset + INF	• mizenkei + nakute wa naranai
atribut	substantivum + INF		• rentaikei + meiši
verbální atribut		nechat + INF	<ul style="list-style-type: none"> • mizenkei + seru / saseru • renjókei + te morau
		zůstat + INF	• renjókei + ta mama
přísluvečné určení účelu		slovesa pohybu (jít, přijít) + INF	• renjókei + ni iku
			• renjókei + ni kuru
			• šúšikei
			• rentaikei
			• renjókei + te + šúšikei

Tabulka 10: Přehled slovesných výrazů v japonštině ekvivalentních českým infinitivním konstrukcím (korpus MURAKAMI)

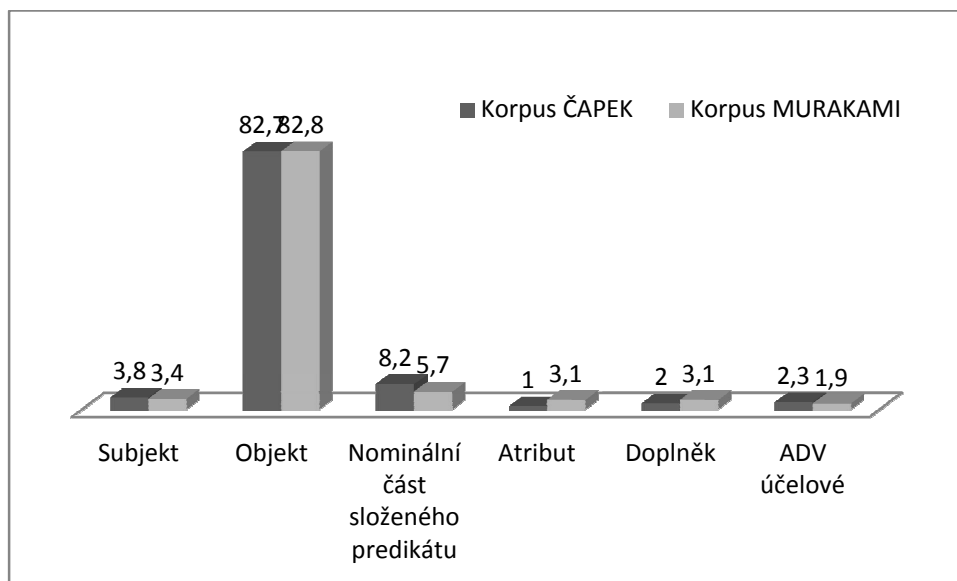
6 Porovnání výsledků diplomové a bakalářské práce

Vzhledem k dostatečnému množství paralelních excerpt, získaných z japonského originálu a českého překladu, se nám podařilo provést analýzu ekvivalentů téměř u všech infinitivů (a infinitivních konstrukcí), které jsme si na počátku stanovili jako prioritní. Vysledované ekvivalenty byly popsány z hlediska jejich funkce a významu. V následující části budou klasifikované slovesné výrazy porovnány s ekvivalenty zjištěnými v bakalářské práci, kde byla analýza provedena v opačném směru, tj. rozboru byly podrobeny české originální texty a japonské překlady s primárním cílem vypořádat, jak se japonský překladatel vypořádal s českým infinitivem. Naším cílem je vyhodnotit, nakolik spolu zjištěné ekvivalenty korespondují, tj. nakolik jsou výrazy, jimiž japonští překladatelé nahrazují český infinitiv, překládány do češtiny s použitím infinitivu.

Pro účely bakalářské práce bylo vyexcerpováno **493** japonských vět a **493** českých vět, v nichž se vyskytovalo celkem **514** infinitivů. Stejně jako v případě analýzy korpusu MURAKAMI i v případě korpusu ČAPEK jsme brali v potaz výskyt infinitivu v těchto funkcích:

- (a) subjekt
- (b) objekt
- (c) nominální část verbonominálního predikátu
- (d) atribut
- (e) verbální atribut (doplňek)
- (f) adverbiále účelu

Z grafu 2 je patrné, že v obou korpusech jsou procentuální hodnoty výskytu infinitivu ve funkci subjektu, objektu, příslovečného určení účelu a jako součásti verbonominálního predikátu podobné. V obou korpusech se infinitiv nejhojněji realizoval jako objekt, pro připomenutí v korpusu MURAKAMI to bylo 82,8%, v korpusu ČAPEK pak téměř shodně 82,7%. V korpusu M. se infinitiv hojněji objevoval ve funkci atributu a doplňku, v korpusu Č. bylo zjištěno více infinitivů jako součásti verbonominálního predikátu. Ostatní zjištěné hodnoty jsou téměř totožné.

Graf 2: Procentuální výskyt infinitivu v korpusech MURAKAMI a ČAPEK

6.1 Ekvivalenty subjektového infinitivu

V případě ekvivalentů subjektového infinitivu panovala shoda. Výsledky analýz v obou směrech jednoznačně ukázaly, že japonští překladatelé nahrazovali subjektový infinitiv pomocí slovesného základu *rentaikei* nominalizovaného formálním substantivem *koto* či *no*. A stejně tak byla konstrukce *<rentaikei + koto / no>* do češtiny překládána s pomocí infinitivu.

EKVIVALENTY SUBJEKTOVÉHO INFINITIVU			
	Shoda v obou analýzách	Rozdílné ekvivalenty	
		MURAKAMI JP → ČJ	ČAPEK ČJ → JP
infinitiv	<ul style="list-style-type: none"> • <i>rentaikei + koto</i> • <i>rentaikei + no</i> 	-	-

Tabulka 11: Ekvivalenty subjektového infinitivu zjištěné v korpusech ČAPEK a MURAKAMI

6.2 Ekvivalenty objektového infinitivu

6.2.1 Ekvivalenty objektového infinitivu s dominujícím slovesem modálním

Modálnímu predikátu <*muset* + INF> bylo zjištěno 13 ekvivalentů v korpusu ČAPEK a 12 v korpusu MURAKAMI (viz tabulka 12). Ze 13 ekvivalentů, které volili japonští překladatelé, jsou jen 4 ekvivalenty překládány do češtiny s použitím infinitivu, a to <mizenkei + *nakutewa naranai*>, <mizenkei + *nakute wa ikenai*> a jejich hovorové varianty <mizenkei + *nakuča naranai*> a <mizenkei + *nakuča ikenai*>. U záporného predikátu <*nemuset* + INF> bylo analyzováno podstatně méně ekvivalentů, z korpusu MURAKAMI byly vyexcerpovány celkem 4, z korpusu ČAPEK pouhý 1 ekvivalent <mizenkei + *nakute mo ii*>, ten se jako jediný vyskytoval v obou korpusech.

Ekvivalenty modálních predikátů <*chtít* + INF> se v korpusu MURAKAMI vyskytovaly celkem 2, v korpusu ČAPEK 4. Jako korespondující se ukázala pouze konstrukce <renjókei + *tai / takatta*>. Co se týče záporného predikátu <*nechtít* + INF>, v korpusu ČAPEK byly zjištěny 2 ekvivalenty, v korpusu MURAKAMI byly klasifikovány 3 slovesné výrazy, které jsou překládány s pomocí infinitivu. Ani jeden ze slovesných výrazů, který byl volbou japonských překladatelů, se nevyskytoval mezi výrazy do češtiny překládanými s pomocí infinitivu.

V rámci analýzy korpusu MURAKAMI se nám nepodařilo určit výrazy, které by byly překládány s pomocí infinitivu a modálního slovesa *smět*; v korpusu ČAPEK byl zjištěn pouze jeden ekvivalent <renjókei + *te mo ii*>. Oproti tomu infinitivní konstrukci <*nesmět* + INF> bylo analyzováno několik ekvivalentů - v korpusu ČAPEK 6, v korpusu MURAKAMI 3. Slovesné výrazy <renjókei + *te wa ikenai*> a <renjókei + *te wa naranai*>, které japonští překladatelé zvolili jako adekvátní českému infinitivu, jsou i do češtiny překládány infinitivem.

Co se ekvivalentů predikátu <*mocht* + INF> týče, větší rozmanitost můžeme pozorovat v korpusu ČAPEK – překladatelé dokázali namísto infinitivních konstrukcí dosadit 11 ekvivalentů. Ve srovnání s tím byly v korpusu MURAKAMI vysledovány pouhé 4 ekvivalenty, z nichž 2 zvolili i překladatelé K. Čapka - <renjókei + *(r)eru / (r)areru*> <renjókei + *te ii / jorošii*>. Zápornému modálnímu predikátu <*nemocht* + INF> odpovídaly 4 ekvivalenty v korpusu M. a 5 ekvivalentů v korpusu Č. Za korespondující považujeme spojení <renjókei + *(r)e / (r)are + nai*>, <renjókei + *koto ga dekinai*> a <rentaikēi + *wake ni wa*

ikanai>, jež nahrazují český infinitiv v překladech K. Čapka a stejně tak odpovídají infinitivním konstrukcím v korpusu M.

Posledním zkoumaným byl modální predikát <*mít (povinnost) + INF*>. V korpusu M. měl celkem 5 ekvivalentů, v korpusu ČAPEK 4. Korespondující se ukázalo pouze spojení <*rentaikei + beki*>. Ekvivalenty predikátu <*nemít (povinnost) + INF*> byly vyexcerpovány jen v korpusu MURAKAMI.

6.2.2 Ekvivalenty objektového infinitivu s dominujícím plnovýznamovým slovesem s modálním významem

V rámci analýzy se nám podařilo určit překladové ekvivalenty predikátů s řídicím slovesem, které má modální význam, pouze v korpusu MURAKAMI. V korpusu ČAPEK se tyto infinitivní konstrukce nevyskytovaly, srovnání tudíž nebylo možné. Výjimku činí spojení infinitivu se slovesem *neumět*. V obou korpusech byly zjištěny shodné ekvivalenty <*renjókei + (r)e / (r)rare + nai*> a <*rentaikei + koto ga dekinai*>.

6.2.3 Ekvivalenty objektového infinitivu s dominujícím slovesem fázovým

Kromě modálních predikátů byly rozboru podrobeny také konstrukce odpovídající fázovým predikátům. Ukázalo se, že všechny výrazy (viz tabulka 12), kterými japonští překladatelé nahrazují fázový predikát <*začít + INF*>, jsou do češtiny překládány s pomocí fázového predikátu. Kromě ekvivalentů subjektivního a atributivního infinitivu jde o jediný případ, kdy byla vyzorována absolutní shoda. V případě predikátu <*přestat + INF*> jsme naopak neměli možnost srovnání, neboť se nepodařilo vyexcerpovat potřebné vzorky. V tabulce 12 proto uvádíme pouze japonské slovesné výrazy, které jsou překládány s pomocí infinitivu.

EKVIVALENTY OBJEKTOVÉHO INFINITIVU				
		Shoda v obou analýzách	Rozdílné ekvivalenty	
			JP → ČJ MURAKAMI	ČJ → JP ČAPEK
modální sloveso + INF	muset + INF	<ul style="list-style-type: none"> • mizenkei + nakute wa naranai • mizenkei + nakute wa ikenai 	<ul style="list-style-type: none"> • mizenkei + nakuča naranai • mizenkei + nai to ikenai / dekinai / 	<ul style="list-style-type: none"> • mizenkei + nakerebanaranai • rentaikei + ni čigai nai

		<ul style="list-style-type: none"> • mizenkei + nakuča ikenai • mizenkei + nakuča 	<p>mottainai</p> <ul style="list-style-type: none"> • renjokei + ta hó ga ii • renjokei + ta koto ga aru • rentaikei + koto ni naru • šúšikei + no da • rentaikei + (dake no) koto da • rentaikei + šika nai 	<ul style="list-style-type: none"> • mizenkei + zaru o enai • renjokei + ta + ni čigai nai • rentaikei + koto ni naru • rentaikei + hoka ni hóhó wa nai • renjokei + te kudasai • mizenkei + naide wa irarenai • rentaikei + ni kimatte iru
	nemuset + INF	<ul style="list-style-type: none"> • mizenkei + nakute mo ii 	<ul style="list-style-type: none"> • mizenkei + nakereba ii • rentaikei + made mo nai • rentaikei + hicujó mo nai 	-
	chtít + INF	<ul style="list-style-type: none"> • renjokei + tai / takatta 	<ul style="list-style-type: none"> • pseudo-futurum + to omou 	<ul style="list-style-type: none"> • mizenkei + seru / saseru • renjokei + te mitai • pseudo-futurum + jó to suru
	nechtít + INF	-	<ul style="list-style-type: none"> • renjokei + takunai / takunakatta • rentaikei + mai to omou • rentaikei + cumori wa nai 	<ul style="list-style-type: none"> • pseudo-futurum + jó to šinai
	smět + INF	-	-	<ul style="list-style-type: none"> • renjokei + te mo ii
	nesmět + INF	<ul style="list-style-type: none"> • renjokei + te wa ikenai • renjokei + te wa naranai 	<ul style="list-style-type: none"> • rentaikei + wake ni wa ikanai 	<ul style="list-style-type: none"> • rentaikei + beki dewa nai • mizenkei + nakuča dame • renjokei + te wa dame • renjokei + te wa naranai
	mocht + INF	<ul style="list-style-type: none"> • renjokei + (r)eru / (r)areru • renjokei + te ii / 	<ul style="list-style-type: none"> • rentaikei + koto ga dekiru • kateikei + ba ii 	<ul style="list-style-type: none"> • renjokei + eru • renjokei + te mo ii / joi

		jorošii		<ul style="list-style-type: none"> • meiši + dekiru • šúšiikei • renjókei + te moratte kamawanai • renjókei + te itadaite kekkó • rentaikei + kamoširenai • renjókei + te mo kekkó • rentaikei + kanósei wa aru
	nemoct + INF	<ul style="list-style-type: none"> • renjókei + (r)e / (r)are + nai • rentaikei + koto ga dekinai • rentaikei + wake ni wa ikanai 	• rentaikei + koto ga fukanó	<ul style="list-style-type: none"> • rentaikei + wake ga nai • rentaikei + hazu ga nai
	mít (povinnost) + INF	• rentaikei + beki	<ul style="list-style-type: none"> • pseudo-futurum + jó to omou • kateikei + ba ii • renjókei + te šimau 	<ul style="list-style-type: none"> • renjókei + (r)eru / (r)areru • mizenkei + nakerebanaranai • mizenkei + nakuča dame • renjókei + tara ii
	nemít (povinnost) + INF	-	<ul style="list-style-type: none"> • mizenkei + nai hazu • rentaikei + beki dewa nai 	-
slovesa s modálním významem + INF	ráčit / neráčit + INF	-	<ul style="list-style-type: none"> • renjókei + te itadaku • renjókei + te kureru 	-
	umět + INF	-	-	-
	neumět + INF	<ul style="list-style-type: none"> • renjókei + (r)e / (r)are + nai • rentaikei + koto ga dekinai 	-	-
	dokázat + INF	-	• rentaikei + koto ga dekiru	-
	nedokázat + INF	-	<ul style="list-style-type: none"> • renjókei + (r)e / (r)are + nai • rentaikei + koto ga dekinai 	-

	hodlat + INF	-	-	-
	nehodlat + INF	-	• mizenkei + nai koto ni suru	-
fázové sloveso + INF	začít + INF	• renjókei + te iku • renjókei + te kuru • renjókei + - hadžimeru / -dasu / - kakeru • rentaikei + jó ni naru	-	-
	přestat + INF	-	• keijóši: renjókei + naru • meiši + ni naru • mizenkei + naku natte šimau • mizenkei + naku naru • rentaikei + no o jameru • meiši + o tomeru	-

Tabulka 12: Ekvivalenty objektového infinitivu zjištěné v korpusech ČAPEK a MURAKAMI

6.3 Ekvivalenty infinitivu jako součástí verbonominálního predikátu

Dále jsme se pokusili analyzovat ekvivalenty verbonominálního predikátu, který je tvořen infinitivy sloves smyslového vnímání – *slyšet* a *vidět*. U spojení se *slyšet* byly vypořádány 2 ekvivalenty v korpusu ČAPEK a 1 ekvivalent⁸⁶ v korpusu MURAKAMI. Ukázalo se, že intransitivní sloveso *kikoeru* bylo zvoleno jako ekvivalentní při překladech z češtiny, a stejně tak je do češtiny překládáno s pomocí verbonominálního predikátu s infinitivem smyslového vnímání. Verbonominální predikát s infinitivem *vidět* měl v korpusu Č. rovněž 2 ekvivalenty, v korpusu M. pouhý 1. Za korespondující považujeme intransitivní sloveso smyslového vnímání *kikoeru*.

Analyzování překladových ekvivalentů infinitivu, který je součástí opisného futura, bylo zajímavé zvláště z toho důvodu, že japonština nemá budoucí čas. V predikátu se nám

⁸⁶ Záporný predikát jsme se v tomto případě rozhodli nevyhodnocovat zvlášť.

proto vyskytly naráz dva gramatické jevy, které se v japonštině nevyskytují. Z korpusu ČAPEK bylo celkem 6 výrazů vyhodnocených jako ekvivalentních, v korpusu MURAKAMI to bylo o jeden ekvivalent méně. Z prostředků použitých japonskými překladateli byly do češtiny překládány pouze 2, atributivní slovesný základ rentaikei a koncový šúšikei.

EKVIVALENTY INFINITIVU JAKO SOUČÁSTI VERBONOMINÁLNÍHO PREDIKÁTU				
		Shoda v obou analýzách	Rozdílné ekvivalenty	
			JP → ČJ MURAKAMI	JP → ČJ ČAPEK
být + INF sloves smyslového vnímání	(ne) být + INF slyšet	• kikoeru / kikoenai	-	• kikoete kuru
	(ne) být + INF vidět	• mieru / mienai	-	• mirareru
součást opisného futura	VF být (bud.) + INF	• rentaikei • šúšikei	• pseudofuturum • renjókei + te miru • renjókei + te mijó	• renjókei + te iku • rentaikei + ni čigai nai • renjókei + te iru • rentaikei + nante koto wa nai

Tabulka 13: Ekvivalenty infinitivu jako součásti verbonominálního predikátu zjištěné v korpusech ČAPEK a MURAKAMI

6.4 Ekvivalenty infinitivu ve funkci atributu

Analýza obou korpusů ukázala, že konstrukci <substantivum + INF>, kde infinitiv plní funkci atributu, jsou v japonštině ekvivalentní podstatné jméno (meiši) modifikované nalevo orientovaným atributem rentaikei. Tato konstrukce odpovídala infinitivu ve funkci atributu v korpusu ČAPEK a zároveň byla překládána infinitivem v korpusu MURAKAMI.

EKVIVALENTY INFINITIVU VE FUNKCI ATRIBUTU			
	Shoda v obou analýzách	Rozdílné ekvivalenty	
		JP → ČJ MURAKAMI	ČJ → JP ČAPEK
substantivum + INF	rentaikei + meiši	-	-

Tabulka 14: Ekvivalenty infinitivu ve funkci atributu zjištěné v korpusech ČAPEK a MURAKAMI

6.5 Ekvivalenty infinitivu ve funkci verbálního atributu

Rozbor ekvivalentů infinitivu ve fci. doplňku proběhl ve dvou částech. U spojení <nechat + INF> byly zjištěny 2 ekvivalenty v korpusu MURAKAMI a 3 v korpusu ČAPEK. Shodné v obou analýzách je pouze užití kauzativa <mizenkei + seru / saseru>. U spojení <zůstat + INF> se podařilo identifikovat po jednom ekvivalentu v každém korpusu. Slovesný výraz použitý japonskými překladateli tentokrát neodpovídá výrazu, který je do češtiny překládán s pomocí infinitivu.

EKVIVALENTY IFINITIVU VE FUNKCI VERBÁLNÍHO ATRIBUTU			
	Shoda v obou analýzách	Rozdílné ekvivalenty	
		JP → ČJ MURAKAMI	ČJ → JP ČAPEK
nechat + INF	• mizenkei + seru / saseru	• renjokei + te morau	• renjokei + ta hó ga ii • mizenkei + nakuča
zůstat + INF	-	• renjokei + ta mama	• renjokei + te iru

Tabulka 15: Ekvivalenty infinitivu ve fci. verbálního atributu zjištěné v korpusech ČAPEK a MURAKAMI

6.6 Ekvivalenty infinitivu ve funkci příslovečného určení účelu

Jako poslední přichází na řadu ekvivalenty infinitivu ve fci. příslovečného určení účelu, konkrétně se jedná o infinitiv ve spojení se slovesy pohybu (*jít, přijít, odejít*). V korpusu ČAPEK byly vyzorovány 2 výrazové prostředky, s jejichž pomocí se japonští překladatelé vypořádávají s infinitivem účelu. V korpusu MURAKAMI bylo zjištěno celkem 5 ekvivalentů, pouze 2 jsou shodné s ekvivalenty z korpusu ČAPEK, a to <renjokei + ni iku> a atributivní slovesný základ rentaikei.

EKVIVALENTY IFINITIVU VE FUNKCI PŘÍSLOVEČNÉHO URČENÍ ÚČELU			
	Shoda v obou analýzách	Rozdílné ekvivalenty	
		JP → ČJ MURAKAMI	ČJ → JP ČAPEK
slovesa pohybu (<i>jít, přijít, odejít</i>) + INF	• renjokei + ni iku • rentaikei	• renjokei + ni kuru • šúšikei • renjokei + te + šúšikei	-

Tabulka 16: Ekvivalenty infinitivu ve fci. příslovečného určení účelu zjištěné v korpusech ČAPEK a MURAKAMI

7 Závěr

Cílem této diplomové práce bylo prozkoumat slovesné výrazy v japonštině odpovídající infinitivitu v češtině. Původní korpus 986 paralelních vzorků vytvořený pro účely bakalářské práce se nám podařilo rozšířit o dalších 3432 vzorků. Zatímco v bakalářské práci jsme při analýze ekvivalentů infinitivních konstrukcí vycházeli ze souboru českých textů K. Čapka přeložených do japonštiny, v diplomové práci byla kontrastivní analýza provedena v opačném směru – vycházeli jsme z japonského textu Murakami H. Kafka na pobřeží. Japonské slovesné výrazy překládané s pomocí infinitivu byly klasifikovány a popsány z hlediska funkce a významu. Na základě těchto zjištěných ekvivalentů se nám v poslední části práce podařilo uskutečnit kýžené srovnání s výsledky bakalářské práce. Byly identifikovány japonské slovesné výrazy, jimiž japonští překladatelé řeší infinitiv, a které jsou zároveň do češtiny překládány infinitivem. V korpusech byly zjištěny jak shodné, tak i odlišné ekvivalenty. Více bylo těch, které se neshodují. Celkový přehled všech japonských ekvivalentů českého infinitivu je uveden v tabulkách 11 – 16.

Seznam použité literatury:

- BAKER, Mona. *In other words: a coursebook on translation*. New York: Routledge, c1992, x, 304 p. ISBN 04-150-3086-2.
- ČO, Karel Capek a Kurisu Kei YAKU. *Áru jú áru robotto*. Kanazawa: Džúgacuša, 1992. ISBN 978-491-5665-219.
- ČAPEK, Karel. *Bílá nemoc: [drama o třech aktech ve 14 obrazech]*. Vyd. 21., V nakl. Artur 1. Praha: Artur, 2004, 93 s. D (Artur). ISBN 80-862-1647-0.
- ČAPEK, Karel. *Jak se co dělá: O lidech*. 1. [společné] vyd. v Čs. spis., 8. vyd. kn. Jak se co dělá, 6. vyd. kn. O lidech. Praha: Československý spisovatel, 1960, 318, [2] s.
- ČECHOVÁ, Marie. *Čeština - řeč a jazyk*. 3., rozš. a upr. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2011, 442 s. ISBN 978-80-7235-413-9.
- ČERMÁK, František. *Jazyk a jazykověda: přehled*. Vyd. 1. Praha: Pražská imaginace, 1994, 251 p. ISBN 80-711-0149-4.
- ČERNÝ, Jiří. *Úvod do studia jazyka*. 2. vyd. Olomouc: Rubico, 2008, 248 s. ISBN 978-807-3460-938.
- DANEŠ AJ., František. *Mluvnice češtiny: Vysokoškolská učebnice pro studenty filozofických a pedagogických fakult - 3. díl /Skladba*. Praha: Academia. ISBN 808.50-5(075.8).
- Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: NLN, 2002, 604 s. ISBN 80-710-6484-X.
- GEBAUER, Jan a František TRÁVNÍČEK. *Gebauerova příruční mluvnice jazyka českého pro učitele i studium soukromé*. 4. vydání, přepracované. Praha: Unie, 1930.
- HEN, Nihongo Kidžucu Bunpó Kenkjúkai. *Modariti*. Tókjó: Kurošio Šuppan, 2003. ISBN 978-487-4242-858.
- HENŠÚBU, Meguro Makoto; Asuku šuppan. *Nihongo hjógen bunkei džiten: ikita reibun de manabu ei čú kan taijakucuki*. Tókjó: Asukušuppan, 2008. ISBN 978-487-2176-827.
- IWASAKI, Shōichi. *Japanese*. Amsterdam: J. Benjamins Pub. Co., 2002, xviii, 360 p. London Oriental and African language library, v. 5. ISBN 90-272-38057.

JAMES, Carl. *Contrastive analysis*. Harlow, Essex: Longman, 1980, v, 208 p. ISBN 05-825-5370-9.

KAMERMANS, By Michiel. *An introduction to Japanese: syntax, grammar*. 1st ed. Rotterdam: SJGR Publishing, 2010. ISBN 978-908-1507-110.

KNITTLOVÁ, Dagmar. *K teorii i praxi překladau*. 2.vyd. Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 80-244-0143-6.

KOPEČNÝ, František. *Základy české skladby*. 2., přeprac. vyd. Praha: SPN, 1962.

LEVÝ, Jiří. *Umění překladau*. Vyd. 3., upravené a rozšířené verze 2. Praha: I. Železný, 1998, 386 p. ISBN 80-237-3539-X.

MAKINO, Seiichi a Michio TSUTSUI. *A dictionary of basic Japanese grammar: [Nihongo kihon bunpō jiten]*. 1st pbk. ed. Tokyo, Japan: Japan Times, 1989, xi, 634 p. ISBN 47-890-0454-6

MARTIN, Samuel E. *A reference grammar of Japanese*. 1st Tuttle ed. Rutland, Vt.: C.E. Tuttle Co., 1988c1987, 1198 p. ISBN 08-048-1550-X.

MASAKO, Tomomacu Ecuko; Mijamoto Džun; Wakuri. *Donna toki dó cukau nihongo hjógen bunkei džiten: nihongo nórjoku šiken enuiči enugo no džújó hjógen o móra ei čú kan sankakokugojakucuki*. Šinšóban šohan. Tókjó: Aruku, 2010. ISBN 978-475-7418-868.

MASUOKA TAKAŠI, Takubo Jukinori kjóčo. *Kiso Nihongo bunpó*. Kaiteiban. Tókjó: Kurošio Šuppan, 1992. ISBN 48-742-4066-6.

MACUMURA Akira. *Nihon bunpó daidžiten*. Šohan. Tókjó: Meidži Šoin, 1971. ISBN 46-254-0055-4.

PANEVOVÁ, Jarmila, Eva BENEŠOVÁ a Petr SGALL. *Čas a modalita v češtině*. Vyd. 1. Praha: Universita Karlova, 1971.

PEŠEK, Ondřej. *Tertium comparationis a metodologie kontrastivní analýzy*. Přístup online: http://www.ff.cuni.cz/FF-72-version1-teze_pesek.pdf. [Aktivní: 16. 7. 2012]

RŮŽIČKA, Jozef. *Skladba neurčitku v slovenskom spisovnom jazyku*. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1956.

SAUSSURE, Ferdinand de. *Kurs obecné lingvistiky*. Vyd. 3., upr., V nakl. Academia 2. Překlad František Čermák. Praha: Academia, 2007, 487 s. Europa, sv. 12. ISBN 978-802-0015-686.

ŠINMURA, Izuru. *Kódžien*. Dai 5 - han. Tókjóó: Iwanami Šoten, 1998, 20, 2988 p. ISBN 40-008-0111-2.

SVOBODA, Karel. *Infinitiv v současné spisovné češtině*. Praha: Nakladatelství Českolovenské akademie věd. Rozpravy Československé akademie věd: Řada společenských věd, Ročník 72. Sešit 8.

TSUJIMURA, Natsuko. *An Introduction to Japanese linguistics*. Cambridge, Mass: Blackwell Publishers, 1996, xiii, 401 p. ISBN 06-311-9856-3.

TSUTSUI, Seiichi Makino and Michio. *A dictionary of advanced Japanese grammar = Nihongo bunpō jiten*. 1st ed. Tokyo: Japan Times, 2008. ISBN 978-478-9012-959.

WATANABE, Minoru. *O podstatě japonského jazyka*. 1. vyd. Překlad Zdeňka Švarcová. Praha: Karolinum, 2000, 228 s. ISBN 978-802-4600-581.

Seznam tabulek

Tabulka 1: Příklady flexe souhláskových sloves

Tabulka 2: Příklady flexe samohláskových sloves

Tabulka 3: Flexe nepravidelného slovesa suru

Tabulka 4: Flexe nepravidelného slovesa kuru

Tabulka 5: Slovesné derivační sufixy (tvarotvorný základ + derivační sufix/y)

Tabulka 6: Slovesné sufixy koncové (tvarotvorný základ + derivační sufix/y + koncový sufix)

Tabulka 7: Příklad flexe slovesného adjektiva

Tabulka 8: Příklad flexe slovesa v záporu

Tabulka 9: Přehled ekvivalentů objektového infinitivu s dominujícím slovesem modálním

Tabulka 10: Přehled slovesných výrazů v japonštině ekvivalentních českým infinitivním konstrukcím (korpus MURAKAMI)

Tabulka 11: Ekvivalenty subjektového infinitivu zjištěné v korpusech ČAPEK a MURAKAMI

Tabulka 12: Ekvivalenty objektového infinitivu zjištěné v korpusech ČAPEK a MURAKAMI

Tabulka 13: Ekvivalenty infinitivu jako součásti verbonominálního predikátu zjištěné v korpusech ČAPEK a MURAKAMI

Tabulka 14: Ekvivalenty infinitivu ve fci. atributu zjištěné v korpusech ČAPEK a MURAKAMI

Tabulka 15: Ekvivalenty infinitivu ve fci. verbálního atributu zjištěné v korpusech ČAPEK a MURAKAMI

Tabulka 16: Ekvivalenty infinitivu ve fci. atributu zjištěné v korpusech ČAPEK a MURAKAMI

Seznam grafů

Graf 1: Výskyt infinitivů v jednotlivých funkcích v korpusu MURAKAMI

Graf 2: Procentuální výskyt infinitivu v korpusech MURAKAMI a ČAPEK

Příloha

gokan	語幹	adjektivní kmen
renjókei	連用形	adverbální slovesný základ
keijódóši	形容動詞	atributivní adjektiva
rentaikai	連体形	atributivní slovesný základ
džodžucu	叙述	dikce
čúkoku	忠告	doporučení
ninšikiteki modariti	認識モダリティ	epistemická modalita
hjóka modariti	評価モダリティ	evaluativní modalita
kacujókei	活用形	flektivní slovesný základ
keišiki meiši	形式名詞	formální substantivum
mizenkei	未然形	imperfektní slovesný základ
hosokusecu	補足節	komplement
fukugógo	複合語	kompozitum
kateikei	仮定形	kondicionální slovesný základ
kakaridžoši	係助詞	kontextová partikule
čindžucu	陳述	modalita
henkaku dóši	変格動詞	nepravidelná slovesa
futekitó	不適當	nevhodnost
hicujó	必要	nutnost
jógenrui	用言類	ohebný slovní druh
keigo džodóši	敬語助動詞	osobně laděná pomocná slovesa
keigo	敬語	osobně laděné výrazy
meiši	名詞	podstatné jméno
jarimorai dóši	やりもらい動詞	pomocná deiktická slovesa
gaizensei	蓋然性	pravděpodobnost
meidai	命題	propozice
rentai šúšoku	連体修飾	přívlastek
meireikei	命令形	rozkazovací slovesný základ
hodžodouši	補助動詞	samostatná pomocná slovesa
kendžógo	謙讓語	skromný výraz
čikaku dóši	知覚動詞	slovesa smyslového vnímání
keijóši	形容詞	slovesná adjektiva
dóši	動詞	sloveso
hiteidóši	否定動詞	sloveso v záporu
tekitó	適當	vhodnost
iši modariti	意志モダリティ	voluntativní modalita
tói múdo	当為ムード	vyjádření nutnosti děje
secumei modariti	説明モダリティ	vysvětlující modalita
teinei	丁寧	zdvořilost
godan dóši	五段動詞	souhlásková slovesa
ičidan dóši	一段動詞	samohlásková slovesa